ÇINARALTI

Sayı : 66

Kuruş 15

MİLLİYET DERGİLERİ

AFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER:

Milli adalet ..... Yusuf Ziya Ortaç
Varlık vergisi ..... Dr. M. Hakkı Akansel
Bin yıl (şiir) ..... Edip Ayel
Türk kahramanlığı ..... Nejdet Sançar
Seçme sözler ..... ***
Artık sabrımız tükendi ..... Çınaraltı
Bursada üç büyük yangın ..... R. Yalgın
Benim derdim (şiir) ..... Fethi Tevet
Tarih kurumunun mühim bir eseri ..... Hüseyin Namık Orkun
Türk ırkı ve muahhar tahavvülleri ... Nurettin Ardıçoğlu
Delhi'den Üsküdara ..... Barkın
Göç (milli roman) ..... Yusuf Ziya Ortaç

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Çınar Neşriyatı

Çınar yayınevi, sevgili okuyucularına zengin bir kütüphane hazırlıyor.

Çınar yayınevinin kitapları

Aynı kâğıda, aynı boyda ve pek zarif şekilde basılmaktadır.

Pek yakında lezzetle, istifade ile okuyacaksınız.

DEVA

KAŞELERİ

Baş, Diş, Nezle, Grip, Romatizma

ve bütün ağrıları derhal keser

Sıhhiye Vekâletinin ruhsatını haizdir. İCABINDA GÜNDE 3 KAŞE ALİNABİLİR

Bereket yağmuru!

Rasathaneye sorduk:

— Yakında kar yağacak mı?..

— Hayır, dediler...

— Yağmur?.

— Hayır!... Ancak Yılbaşı gecesi bütün memlekete bol bol para yağacak!

Millî piyangoyu unutmayınız.

SODALI LİKÖR

İKRAM EDİNİZ

ADEMİ İKTİDAR VE BELGEVŞEKLİĞİNE KARŞI

FORTOBİN

S. VE İ. MUAVENET VEKÂLETİNİN RUHSATINI HAİZDİR

HER ECZANEDE BULUNUR POSTA KUTUSU 228

REÇETE İLE SATILIR

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
ORHAN SEYFİ ORHON

İKTİBASLAR :

KÜBİK CAMİLER

Anadolunun tam ortasında bir mahalle içinde gelişigüzel dolaşıyordum.

Hiç bir güzelliği olmamakla insana ıstırap veren sokaklar... Yerler çamur, binalar ve duvarlarda da çamur rengi... Bu eşbiçimlilik insanı bunaltıyor.

Ara sıra, çölde vaha gibi, karşıma bir Selçuk binası çıkmakta... yahut bir Osmanlı minaresi, Evkafı hayriye çeşmesi... Bu anıtlarla şimdiki insanlarımızın kendilerine reva gördükleri yapılar arasında ne tezat...

Bunları düşünerek yürüyordum.

Ansızın, bir köşe başında, beton, kübik bir bina gördüm. Komşularından apayrıydı. Yayvan pencerelerile, acayip kapısile dikkati celbediyordu. İçinde de bol ışık...

«— Şüphesiz, mahalle arasına sokulmayı kârlı saymış bir pratisyen doktorun evi olacak..» diye düşündüm.

Durup baktım:

Kapısını lâübali şekilde iterek içeri giren girene... Bunlar, yenlerini dirseklerine kadar sıvamış hemşeriler... Kasketlerinin güneşlik kısmı da enselerine çevrilmiş... Bir dua mırıldanıp kapıdan dalıyorlar.. Belli ki, henüz aptes almışlar... Acaba doktorun kayınvalidesi mevlit filân mı okutuyor?..

Köşe başında, duran bir adam, elini şakağına koyarak ezan okumağa başladı. Ben meseleyi henüz anlıyamamıştım.

— Burası neresi?.. diye sormam lâzım geldi.

— Cami! dedikleri zaman bile bunun hakikat olabileceğini zihnime yediremedim.

Suadiye kaçkını bu plâj binası cami olabilir miydi?..

Minaresi yok, şadırvanı yok, güvercini yok, üslûbu yok... Yok, yok...

İçeri girdim. Duvarlara acemi hattatlar, Allahın, Peygamberin, dört ilk halifenin isimlerini eciş bücüş yazmış. Yerlerde Demirci halıları...

Bir kübik yuvarlak dolap gördüm... Pırıl pırıl yağlı boya.. Kapağı vardı. Adamın biri açarak içinden kayboldu... Meğer gerilerde ikinci bir yarım kat daha varmış. (Kadınlara mahsus kısım nevinden). Oraya da bu kübik merdivenden çıkılırmış...

İşin garibi şudur:

Meğer bu nevi camiler bundan ibaret değilmiş. Daha pek çokları varmış da ben farkında değilmişim. Birincisini görmem öbürlerine de dikkat etmeme sebep teşkil etti: Nitekim, bir kaç yüz metre ileride bunun aşağı yukarı bir benzerini, biraz ötede bir diğerini gördüm.

Biz Türkler, sivil mimarî denen, dünyevî ihtiyaçlara ait binalara pek ehemmiyet vermemişiz. Fakat dinî ve içtimaî yapılarımız, daima gözü okşar, daima bir kıymet ifade ederdi.

Meşhur mimar profesör Suê bir gün bana şöyle demişti:

— En sefil halk bile, umumî binaların zarafet yahut ihtişamile bir ihtiyacını tatmin eder. Şehirlere, yüksek mimari eserleri onun için lâzımdır.

Eski çeşmelerimiz, Selçuk ve Osmanlı âbidelerimiz bu ihtiyacı bol bol tatmin ediyordu. Mektepler, Halkevleri vesairenin binaları, âbidevari olmaktan ziyade pratik yapılardır. Halkın, kendi parasile bir cami yaptırırken, Allahın evini doktorun evine zetmesi cidden acınacak bir zevk düşüğüdür. Bilhassa dinî mimaride bu mükemmel bir ananesi olan bir millet Bunda da, «hükûmet yol göstersin!» değiliz... Nümuneler yurdun her t namütenahi yayılmıştır. Mademki para fediliyor, aynı para ile mükemmellerini mamak için hiç bir sebep yoktur.

(Vâ

Konuşmalar

Bay Nezihi.

— (Fedainin mektubu) isimli yazınız güzel. Fakat bu hikâye değil, bir mensuredir. Vatan sevgisi, yiğitlik, fedakârlık duyguları telkin etmesi bakımından bu yazılar faydalıdır. Yalnız bu türlü didaktik yazılar, doğrudan doğruya bir öğüt, bir hitabe haline gelince edebi hüviyetini, hattâ, biraz da tesirini kaybeder. Çünkü bugünün okuyucusunun doğrudan doğruya vaız ve nasihat dinlemeğe pek az tahammülü vardır. Hele, bir hikâye şeklinde olursa... Görüyorsunuz ki, zamanımızda bir maksadı telkin için ortaya konan eserler pek başka oluyor. İçine hayat, hareket, vaka, psikoloji, felsefe... ve daha bir çok şeyler karıştırılıyor. O derecede ki eserin asıl tezi kendini gizli tutuyor. Bir sanat cazibesine kapılarak farkına varmadan okuyoruz. Sizin burada anlattığınız fedakârlık vakası Namık Kemalin tiyatrolarından itibaren çok tekrarlanmıştır. Bunu, ayni tarzda bir daha okutmak güçtür.

Didaktik yazılar, edebi nevilerin en güçüdür. Bunlar hem fikir, hem de sanat bakımından olgunluk ister. Sanat tarafı kusurlu olursa, fikir de tesirini ve kıymetini kaybeder. Böyle tezli hikâyeler yazmayı, hikâye tekniğini iyice kavradıktan sonraya bırakmanızı tavsiye ederiz. Güzel, kıvrak bir anlatışınız var. Bununla çarçabuk muvaffak olursunuz.

Bay Şerif (Kilis)

— Şiir yazmak için büyük bir ilham kuvveti ve esaslı bir edebi kültür ister. Eğer böyle bir arzunuz varsa ciddi bir al edebiyatla meşgul olunuz.

Yeni neşriyat:

TÜRK - İTALYAN SAVAŞLARI

Nejdet Sançarın bu isimdeki kitab rihte, bilhassa Osmanlı tarihinde yapıl tün Türk - İtalyan harplerinin ilmi bir kâyesidir. Bütün Türkçe kaynaklara caat olunarak meydana getirilen bu Türk gençleri hem millî gurur bakın faydalı malûmat bulacaklar, hem de bir komşumuzla olan askeri münasebe mizin tafsilâtını öğreneceklerdir.

Eserin sonuna eklenen bir harita O Türklerile Cenevizlilerin ve Venedi çarpıştıkları bütün sahaları göstermek

İtalyanlarla yapılan on beş harbin lâtını okurken ecdadımızın kahraman karşısında Türk gururu duymamanın, lüğümüzle övünmemenin imkânı yoktur. hassa bu zaferlerin hemen hemen müttefik bir Avrupaya karşı kazanılmışması da ayrıca ırkımızın hayat kabi gösteren bir keyfiyettir.

Bu kitabı okumağı bütün okuyucul za, bilhassa genç Türkçülere tavsiye e

Kitabın sonuna eklenmiş olan e istifadesi kolay bir hale getirilmiş ve sanatı bakımından da oldukça kusur halde çıkmıştır.

Gönül öyle ister ki yalnız bir komş la değil, bütün komşularımızla olan m betlerimiz böyle tetkik olunmalı ve hepsi kında böyle monografiler yazılmalı. böyle eserler çoğaldıktan sonra tari terkibi bir gözle bakmak kabil olacaktır

Nejdet Sançarın eseri bu çığrı mu kıyetle açtığı için de ayrıca tavsiyeye

Fiatı 150 kuruş olan bu değerli kitap bal ve Arif Bolad kütüphanelerile (Ş altı) idaresinde satılmaktadır.

Türk Kahramanlığı

II

Yazan :

Nejdet SANÇAR

3 — Yine Temürün Hindistan seferinde in merkezi olan Delhi şehrinin kuşa- ıp zaptedilmesine karar verilmişti. Aksak şah, bir kurultay toplıyarak şeh- ne suretle zaptedileceğini beylerile konuş- an sonra harekete geçildi. Şehrin yakı- daki yerleri tahrip etmek için Türk or- undan bazı birliklerin akına gönderildiği sırada, Hintliler kuşatılmış şehirden büt bir çıkış denemesi yaptılar. Dört bin atlı, bin yaya asker ve yirmi yedi filden mü- kkep bir kuvvetle Türklerin üzerine yü- ler. Bu âni saldırış belki bir tehlike abilirdi. Fakat 300 kişiden mürekkep Türk birliğinin düşman ordusunun erine yaptığı sert bir karşı saldırış, ileri şaşalattı. Temür ordusunun bu üç eri, arkadan yardım gelinceye kadar ileri bir ırmak kenarında tutmıya mu- k oldular. Düşman yürümek istediyse beceremedi. Arkadan yardım kuvveti gel- n sonra Türkler kılıçlarını çekerek Hint- in üzerine atıldılar. Bu atılış dokuz bin i ile yirmi yedi azgın fili yüz geri et- .

*

4 — Venedikli İtalyanlarla yapılan yir- dört yıllık Girit savaşında küçük bir e iki düşman arasında kanlı bir bo- a oldu. Kalesini yetmiş beş kişilik küçük kuvvetle korumakta olan Habip ağa adlı ndan, bir gün düşmanlarının hücumuna ı. İki bin kişilik bir İtalyan kuvveti ip ağanın kalesine saldırmıştı. Akşama ı yapılan Venedik baskını, sabaha ka- süren bir boğuşmanın başlangıcı oldu. yanlar sabaha kadar uğraştıkları halde ip ağayı ve kuvvetlerini altedemediler. nun üzerine kaleye her taraftan ateş ver- Bütün gece süren vuruşmalardan arta Türklerin çoğu alevler içerisinde can . Bunlar. arasından yalnız on yedi kişi lerin pençesinden kurtularak dışarı çı- ildiler. İtalyanlar, canlarını alevlerden ikle kurtarabilen bu on yedi kişinin ne atılmaktan çekinmediler (!). On Türkle iki bin İtalyan arasında raslan- ış bir kavga oldu. Bu kavga dokuz saat . Dokuz saat tamam olurken, on ye- Türk de toprağa düşmüş ve İtalyanlar in gelmiş bulunuyorlardı.

*

5 — Yine Girit savaşı sıralarında Çanak limanı önlerinde Türk ve İtalyan gemileri bir çarpışma yapmışlardı. On iki Türk gemisile yirmi İtalyan teknesi arasında olan ve geceleyin yapılan bu çarpışmada, Venediklilerin bir kaç gemisi, Anadolu beylerbeyisi Halil Paşanın gemisine saldırmıştılar. Kumandanının tehlikede olduğunu gören Durak Reis adlı bir deniz yiğiti kendi gemisini kavga yerine sürüp Paşanın yardımına geldi. Vuruşup kumandanı kurtardıysa da çarpışma sırasında kendisi şehit düştü. Gemisi de düşmanın eline geçti.

Venedikliler Durak Reisin teknesini zaptettikleri sırada «Kara Mehmet» adlı bir deniz eri gemide saklanıp kalmıştı. İtalyanlar zaptettikleri bu Türk gemisini İstinidyeye götürünceye kadar Kara Mehmet kendisini göstermedi. Gemi İstinidyeye gelince, ele geçen malı yakından görmek için yüzlerce hıristiyan kıyılara koştular. Türk teknesini gezmeğe başladılar.

Kara Mehmedin önünde yapılacak üç şey vardı: İtalyanlara teslim olmak, açlıktan ölmek veyahut da canını hiçe sayıp kahramanca şehit düşmek.. Deniz eri, bütün yiğit Türklerin yapacağını yapıp sonuncuyu tercih etti. Yüzlerce İtalyanın geminin üstünde bulunduğu bir sırada saklandığı yerden çıktı. Cephaneliğe gitti ve cephaneye ateş verdi. Patlama, Kara Mehmedi şehitler arasına katıyor, lâkin yüzlerce düşmanın da canını cehenneme gönderiyordu.

***

Kılıçları dişleri arasında kalelere tek başlarına tırmanan yiğitler, sulara atılıp yüzerek gemiler zapteden erler, üç yüz kişi ile dokuz binleri durduran askerler, iki bin düşmana karşı dokuz saat vuruşmak harikasını gösterip toprağa düşen on yedi kişilik kahramanlar ve teslim olmamak için canını feda etmekten çekinmiyen Kara Mehmetler yalnız bizim tarihimizde raslanabilecek adlı veya adsız kahramanlardır. Bugünkü Türk çocukları bu kahramanların soyundan olduklarını, damarlarında o kahramanların kanlarının dolaştığını unutmamalı, kendilerini onların torunları olmak şerefine hak kazandıracak şekilde yetiştirmeğe çalışmalıdırlar.

Nejdet SANÇAR

Seçme Sözler

★ Vaktini beklemek, muvaffak olmanın nühim şartlarından biridir.

J. de Maistre

———

★ Zenginlerin serveti, kahramanların şanı, hükümdarların haşmeti her şeyin sonu: Hüvelbakidir. **Young**

———

★ Acele verilen bir hükümde ekseriya adalet bulunmaz. **Voltaire**

———

★ Saadet, mesut etmekle elde edilir.

J. de Maistre

———

★ Faziletsiz adamın kibarlığı para etmez.

Molière

———

★ Bir hakikatin zıyaından ziyade insan bir hayalin sukutundan dolayı acı duyar.

Emile Augier

———

★ Bayağı kimseler insanlar arasında bir fark mevcut olduğunun farkında değildirler.

Pascal

———

★ İnsan zekânın önünde hürmetle eğilir fakat helim ve şefkatin önünde diz çöker.

Carmen Sylva

———

★ Fazileti başkalarında ara, kusuru kendinde. **Franklin**

———

★ İnsan kendi kendinin ne lehinde, ne aleyhinde bulunmamalıdır. Böbürlenen kimse kof bir mağrur, kendi aleyhinde söz söyliyense bir ahmaktır. **Aristote**

———

★ Çektiğimiz kederlerin müsebbibi ekseriya sevdiğimiz kimselerdir. **Euripide**

———

★ Aptalların pek aleyhinde bulunmayınız; düşününüz ki dağları yüksek gösteren ovalardır.

Tournier

———

★ Gölgelerin akşam üstü uzadığı gibi elemlerimiz de ihtiyarlıkta ziyadeleşir.

Tournier

———

★ Büyük adamları yetiştiren insanlar değildir . **Chamfort**

Çınaraltı, 26. I. Kanun 1942, sa. 6

Artık sabrımız tükendi !

Hücumlara, hakaretlere, iftiralara cevap veriyoruz

Bir buçuk yıla yakın bir zamandanberi (Çınaraltı) nı çıkarıyoruz. Bir tek dileğimiz var: Türk gençliğine faydalı olabilmek. Üç cilde varan koleksiyonlarımız incelensin. Türk milletinin iyiliği, büyüklüğü ve bütünlüğünden başka arzular sezdirecek ne siyasi, ne edebi, ne ilmi, ne şahsi bir yazıya, bir fıkraya, hattâ bir kelimeye raslanamaz. Nasıl raslansın ki yirmi yedi, yirmi sekiz yıl önce, henüz çok genç denecek bir yaşta iken Ziya Gökalpın çevresinde ve ondan feyz alan, ilham alan bizler, tâ o zamandanberi, işte bugün de yürümekte devam ettiğimiz yolun sessiz, sadasız, gösterişsiz, bilhassa şamatasız birer yolcusuyuz. Milliyetçiliğe hiç bir yabancı akideden gelmedik. Fikri ve edebi rüşdümüzü bu iman içinde ispat etmişizdir. Yirmi bir yıl evvel, çıkmıya başlıyan Akbabanın başlığı altında şu vasfı görürsünüz: Milliyetçi mizah gazetesi!

İşte, fikirde ve sanatta birleşmiş bu iki arkadaşın şahısları ve çıkardıkları (Çınaraltı) mecmuası bir kaç zamandanberi hücumlara, iftiralara uğramaktadır. Bu hücumlar, bu iftiralar kimden mi geliyor? Kendisini umumi efkâra Türkçü, milliyetçi ve ırkçı diye takdim eden bir çocuktan!

İşte bunun içindir ki şimdiye kadar bütün tahriklere rağmen sükûnetimizi muhafaza ettik. Kim olursa olsun (Türkçüyüm!) diyen birisile bizim aramızda bir dedikodu, bir ihtilâf çıkmasın diyorduk. Bundan Türkçülüğün zarar göreceğini düşünerek susuyorduk. Üzülerek, utanarak susuyorduk. Fakat bu tecavüzlerin sonu gelmiyor ve hiç de gelmiyeceğe benziyordu. Nihayet tasavvur edilmiyen bir iftira bize bu sükûtumuzu bozdurdu.

Okurlarımızdan af dileyerek bu iftirayı ortaya koyuyoruz:

11 Birincikânun 942 cuma günü üstü (Çınaraltı Mecmuası Müdürlüğüne) yazılı, altı (Gök _ Börü) mühürlü ve O. Türkkan imzalı bir mektup aldık. Aynen neşrediyoruz:

9. XII. 942

Çınaraltı Mecmuası Müdürlüğüne

Muharrirlerimizden Şakir Ülkütaşırın mecmuamız için yazmış olduğu ve müessesemizin satın aldığı (Alparslan) makalesi, bundan iki hafta evvel, idarehanemizde anlaşılmaz bir şekilde kaybolmuştu. Şakir Ülkütaşır — isteğimiz üzerine — yeniden yazıp gönderdi. Ancak, hayretle gördük ki, kaybolan makalemiz, mecmuanızın 63 üncü sayısında — hiç bir kayıtsız — neşredilmiş. Gelecek sayınızda, makalenin basıldığı sahifede, bu makalenin kendinize ait olmadığı ve ne şekilde elinize geçmiş olduğu hakkında bir itizar ve izahname koymanızı diler, aksi takdirde, elimizdeki müsbit vesaikle mahkemeye müracaate mecbur kalacağımızı saygılarımızla arzederiz.

Gök _ Börü mecmuası
sahibi imza ve mühür

Sayın okurlarımız, bu Oğuz Türkkanın ne demek istediğini tasavvur edebiliyor musunuz? Biz, bir gece — zabıta romanlarında olduğu gibi — Gök-Börü mecmuasının idarehanesine girmişiz. Kimseye görünmeden M. Şakir Ülkütaşırın (Alparslan) makalesini aşırmışız. Sonra bu çaldığımız makaleyi (Çınaraltı) nda neşretmişiz. Ellerinde müspit vesikalar varmış. (Kimbilir belki de parmak izlerimiz!) Eğer bu hırsızlığımızı (Çınaraltı) nda itiraf etmez ve nasıl çaldığımızı söylemezsek bizi mahkemeye vereceklermiş! Müthiş şey!

Acaba bu M. Şakir Ülkütaşır kimmiş? Bu harikulâde makale nasıl elimize geçmiş? Tabii bunu da merak ediyorsunuz. Kısaca anlatalım:

Bundan aylarca önce M. Şakir Ülkütaşır imzalı bir mektup alıyoruz. Bu zatı hiç tanımıyoruz. Çınaraltı'na yazı yazmak istiyor. İçinde bir de tarihi makale var. Kendisine cevap yazıyoruz. Henüz tecrübesiz bir muharrir olduğu için bu tarzda yazıların nasıl yazılması gerektiğini samimiyetle anlatıyoruz. Bize önce teşekkür ediyor. Ve makaleler gönderiyor. Fakat bu yazılar da bizim tavsiyelerimize tamamile uygun değildir. M. Şakir Ülkütaşır çok yazı yazmak istiyen bir muharrir. Fakat yazıları üzerinde az çalışıyor. Bir tanesini neşrediyoruz. Aradan epey zaman geçince, — büsbütün şevki kırılmasın diye — bir ikincisini de, mecmuanın müsait olduğu gibi sayısına koyuyoruz. İşte (Alparslan) yazısı budur. Eğer, okuyucularımız, bu makaleyi bir daha gözden geçirirlerse, bunun ele geçmez bir mata olmadığını, ancak yazı yazmıya pek hevesli bir gencin neşesini kırmamak için neşredilebileceğini anlarlar.

Şimdi bu sözlerimizi ispat için M. Şakir Ülkütaşırın iki mektubunu aynen neşredelim:

21 Ağustos 1942 tarihli mektubundan:

[Size bu mektubumla «Anadolu etnoğrafyasına ait tetkiklerden» adı altında yeni ve çok alâka uyandırıcı bir yazının ilkini takdim ediyorum. Bunu, Anadoludaki diğer Çepni, Aptal, Avşar, Yörük gibi zümrelere ait makaleler takip edecektir. Muhterem Çınaraltı'ya koymağa başlarsınız.]

[«Anadolu Selçükleri tarihine ait notlar ve vesikalar» serisine de mutlaka devam edeceğim. Önümüzdeki hafta «Gazi Çelebi» ye ait yazıyı takdim etmiş olacağım. Bu seri altı kadar makale olacaktır.]

[Ben, Türk tarih, etnoğrafya ve folklorile uğraşırım. Etnoğrafik yazılarımla daha çok tanınmışımdır.]

[Sizi katiyen yazısız bırakmıyacağı Hele şimdi izinliyim de. Sık ve muntaz yazabilirim.]

[Bir hafta tarihe ait makalemi, öb hafta etnoğrafyaya ait olanı koyarsınız.]

[Tahtacı akidelerine ait böyle bir y henüz yoktur.]

[İlk yazım pek güzel çıkmıştır. Bunların da öyle basılacağından eminim. Çün değerli Çınaraltı'nın başında sizin gibi pe muhterem, bilgin bir muharririmiz bulunmaktadır.]

M. Şakir Ülkütaşır

14 _ 10 _ 942 tarihli mektubundan:

Muhterem Orhan Seyfi beye:

[Bundan önce size «Alparslan» hakkında bir yazı takdim etmiştim. Bugün de bayram tatilinden istifade ederek yazdığım «Aksak Temür» hakkındaki makaleyi takdim ediyorum..... Bir kere okuyunuz, eğer içlerinde çıkarılabilmesi mümkün olan satırlar görünüze ilişirse onları tayyediniz.]

İmza: M. Şakir Ülkütaşır

Görüyorsunuz ki, bu makaleyi çalmamışız, bilâkis çok önce almışız ve neşretmekte hayli de tereddüt etmişiz. Nasıl ki muharririn neşredemediğimiz yazıları bizde durmaktadır.

Bir insan nasıl böyle bir iftirada bulunabilir? diye şaşacaksınız. Hayır, şaşmayınız! Dahası var. Oğuz Türkkan bu yaptığından korkuyor mu? Yoksa bizde iftirasının aksini ispat eden vesikaların olabileceğini mi düşünüyor? Yahut başka bir şey mi? Her ne ise... İki saat sonra şu mektubu gönderiyor:

11. XII. 94

Çınaraltı Mecmuası Müdürlüğüne,

Dün, muharririmiz Şakir Ülkütaşırdan aldığımız bir mektupla, mecmuanızda intişar eden (Alparslan) makalesinin, bizde kayıtlı bulunan müsveddeyle ilgisi olmadığı ve bu müsveddenin sizin elinize geçmiş olduğu yolundaki tahminimizin yanlış olduğu anlaşılmıştır. Mezkûr mektuptan öğrendiğimize göre, o makaleyi muharrir kendisi size 2 _ ay önce göndermiş, fakat bilâhare, neşretmemenizi isteyen bir mektup yazmış. Muharririn rızası hilâfına ve sırf Gök - Börü yü müşkül mevkie düşürmek için (Alparslan) makalesini 63 üncü sayınızda basmanın doğru ve ne meslek, ne de ideal âdabına yakışır bir hareket olarak karşılamadığımızı da bildirmeyi gerekli bulduk.

Gök-Börü Mecmuası sahibi
İmza ve Mühür

Bu mektuba göre: M. Şakir Ülkütaşır bu (Alparslan) makalesini neşretmememiz için bize mektup yazmış. Fakat biz (muharririn rızası hilâfına ve sırf Gök _ Börü'yü müşkül

Şair Mehmet Akif

Yazan : O. S. O.

Ölümünün 6 ncı yılını andığımız Meh- Akif uzun müddet birbirine zıt şahısları sahibi gibi görünmüştü. Sadece müslüman Akif, Türk olmıyan Akif ve nihayet ve Müslüman Akif. Onun mânevi yüe eğildiğimiz zaman bugün yalnız bu sonucuyu görebiliyoruz. Çünkü o, buydu.

Bunun, dışına çıkmak için Akifin yaptığı reketler vardır. Yazdığı şiirler vardır. Orya koyduğu düşünceler ve prensipler var. Hiç birinin kıymeti yoktu ve hiç biri yadı.

Ananeye saygısızlık diye başındaki fesle ısıra kaçan şair, orada aradığı islâm beylimlilerini bulamadı. Türk olarak kaldı. p müslümanlar ona «Nasarî» dediler. nülezherde Türkçe okuttu. Eminim ki ahına bütün saffetile kalbini açmak n Fatihin veya Süleymaniyenin Türk ve üslüman kucağını çok aramıştır. Aradan ın süren yıllar geçti. Ancak vicdanının huzura kavuştuğu gün, başında şapka ile, ı toprakta ölmek üzere yurduna döndüğü ıdü. Böyle bir adamın Türk olmamasına nkân var mıdır?

Şiirlerinde Türkçülük fikirlerine karşı sanki müslümanlıkla Türkçülük birbirine lmış gibi — müslümanlığı müdafaa etti. kifin halis bir Türk şairi olduğu yerler, büin samimiyeti, vecd ve nuşu ile müslüman duğu yerlerdir. Onun dışında kalan, hiç r kıymeti olmıyan bir takım iskolâstik firler, geri düşünceler... (Asım) da iki türlü raman var: Birisi, Akifin fikirlerinden an Asım. Bu bir (harici) tipi, bir softa- İkincisi şairin ilhamından doğan Asım: eri görüşündeki Asım, Çanakkale şehitleindeki Asım.

Mehmet Akif kadar, milli vasıfları eksiktaşıyan insan pek azdır. Mahallesile Türktür, muaşeretile Türktür, zevkile Türktür, ahlâkile Türktür, sporile Türktür, sükûtile rktür, konuşmasile, tevazuu ile Türktür, hattâ Tanzimat devrine ait sakalı ile.

Türk harsının doğurduğu en tipik adam o idi. Onun devrine ait, bu cemiyetin hiç bozulmamış milli bir örneğini isteseler Akifi

---

mevkie düşürmek için (Alparslan) makalesini neşretmişiz. Bunu (Doğru bulmuyor, ne meslek, ne de ideal adına yakışır bir hareket olarak karşılamıyor) muş.

Bu da iftiradır. İşte ispatı: Biz bu yazıyı Çınaraltının 5 kânunuevvel 1942 tarihli 63 üncü sayısında neşretmişiz. Halbuki M. Şakir Ülkütaşırın mektubu 7 kânunuevvel 1942 tarihlidir. Bu mektubunda muharrir, yazısının Çınaraltında neşredildiğini biliyor. İşte mektubu:

7 Kânunuevvel 1942 - Ankara

Muhterem Orhan Seyfi beye

Efendim,

tereddütsüz gösterebiliriz.

Akifin «Ben ki Arnavudum!» demesi de Türklüğündeki tereddütsüzlüğündendir. Çünkü Akif, kendisini bir dakika Arnavut hissetseydi, bir fes için, her şeyi bırakıp giden adam burada oturmazdı. Onun Arnavut dediği şey, bizim Türk fatihleri, Türk akıncıları, Viyana muhasarasına giden Yeniçeriler dediğimizdir. Ona (Ben Türküm) demek bir nevi (snopluk) gibi geliyordu. Nasıl ki yeni lisan meselesinde de ayni şeyi yaptı. Dilimizi

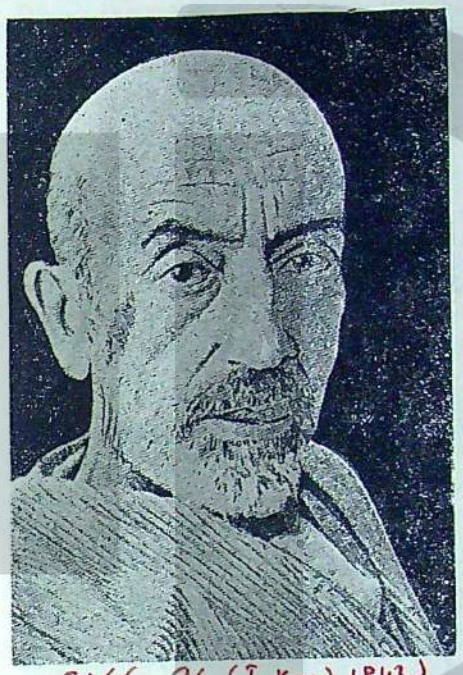

5:66 26 (T. Kon.) 1942)

Mehmet Akif hasta döşeğinde

değiştirmeği havsalası bir türlü kabul etmediği için bu dil hareketine muhalif göründü. Fakat öz Türkçenin en güzel örneklerini o verdi.

Akifin, zayıf tarafı inadıdır. Millî zevki bulandırdığını zannettiği her şey bu inadı doğuruyordu. Bir yabancılık, bir samimiyetsizlik kokusu sezdi mi müthiş inatçıydı. Siz, medenî bir nümayiş diye otomobile binersiniz, o yayan yürür. Siz simokin veya frak giyerseniz o hırkaya hasret duyar. Siz Fransızca konuşursanız, o sağır ve dilsizdir.

Türkçeye çevirdiği Kur'anı sırf, yeni harflerle basılmasın, diye vermedi. Her şairin bir çocuk tarafı vardır, onunki de buydu.

Akif, kendini olduğu gibi değil, düşündüğü gibi ve istediği gibi göstermeğe çalıştığı zaman kıymetsizdir. İslâm misyoneri Akif, Oflu vâizler kadar bile müessir değildir. Birdenbire başındaki fesi, yeşil sarık kesilir ve sakalları dikenleşir:

Karadağ haydudu, Sırp eşeği, Bulgar yılanı.. diyecek kadar edebi nezahetini kaybeder.

Avrupalı Akif sadece gülünçtü. Arap medeniyetini «Herifler neler yapmış!..» diye anlatmıya başladığı zaman insan istemiyerek gülümser ve onu bir müstemlekeli sanır.

Akifin millî, mahallî tarafı güzeldi. Sarıgüzeldeki halis İstanbul şivesile yazdığı zaman eşsizdir. Kaleminin ucundan düşen kelimeler, damlıyan su sesleri gibi berraklaşır. Türkçenin en canlı, en kıvrak ifade tarzlarını bulur.

Bir de klâsik medrese kültürile belâgatçiliğe kalktı mı, Fatih camii tasvirindeki gibi onu, rate bir muallim Naci sanırsınız.

Akifin halktan oluşundaki lezzete doyulamaz. O zaman kendini bulur. Muhitine tastamam uyar. Lisanı pürüzsüzleşir. Misline rasgelinmiyen bir anlatış güzelliğile Türkçenin bütün inceliklerini yapar. Bir tâbir bulur, bir kelime kullanır, bir kafiye keşfeder. Eşsiz bir şairdir.

Şehzadebaşındaki Hacının kahvesinde mizacını bulan şair, muhitinden ayrıldı mı tatsızlaşmıya başlar. Terkipler yapar, basit hikmetler söyler, lirizmini kaybeder. Onun bize anlattığı bu cadde ve bu kahve Türk harsının kaynağıdır. Orada bizim cemiyetimizin hayatı tekasüf etmiş durur.

Keşki Akif bu muhitten hiç ayrılmasaydı, keşki daha az şey bilseydi, hattâ keşki büsbütün halk olsaydı...

Akifin milliliği, samimiliğinde, mahalliliğindedir.

Millî olmanın asıl vasıfları da bu değil mi?

O. S. O.

---

5 Kânunuevvel 1942 tarihli ve 63 sayılı Çınaraltında benim size aylarca evvel göndermiş olduğum makalelerimden (Alparslan) in intişar ettiğini gördüm. Ben, bu makalelerimi size o zaman hemen basılmak üzere göndermiştim. Aylar geçtiği halde neşredilmedi. Binaenaleyh, ben de size yazı yazmaktan tabiatile sarfınazar ettim, etmiştim... Üzerlerinde bazı tadil ve tashihler yaptığım bu seri makalelerim Gök - Börü'de intişar edeceğinden Tahtacılarla bilhassa Aksak Temüre ait makalenin Çınaraltı'nda neşredilmemesini çok rica ederim...

İmza: M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

Sayın okurlarımız, bunu son çıkardığı mecmuada herkese ilân etmek cesaretini gösteren birisine karşı ne yaparsınız? Haydi, bu M. Şakir Ülkütaşır yazılarını neşretmediğimiz için bize gücenmiş, diyelim. Fakat bu Oğuz Türkkanın bitmez tükenmez iftiraları nedir? Bizim için neler söylemedi. Ne akla, hayale gelmiyen, havsalaya sığmıyan şeyler... Bu yolda serbes kaldıkça kimbilir daha neler yapacaktır.. Son çare, kendisini mahkemeye vermekti. Biz de öyle yaptık. Oğuz Türkkanı mahkemeye ve Basın Birliği Haysiyet Divanına veriyoruz.

ÇINARALTI

BURSADA

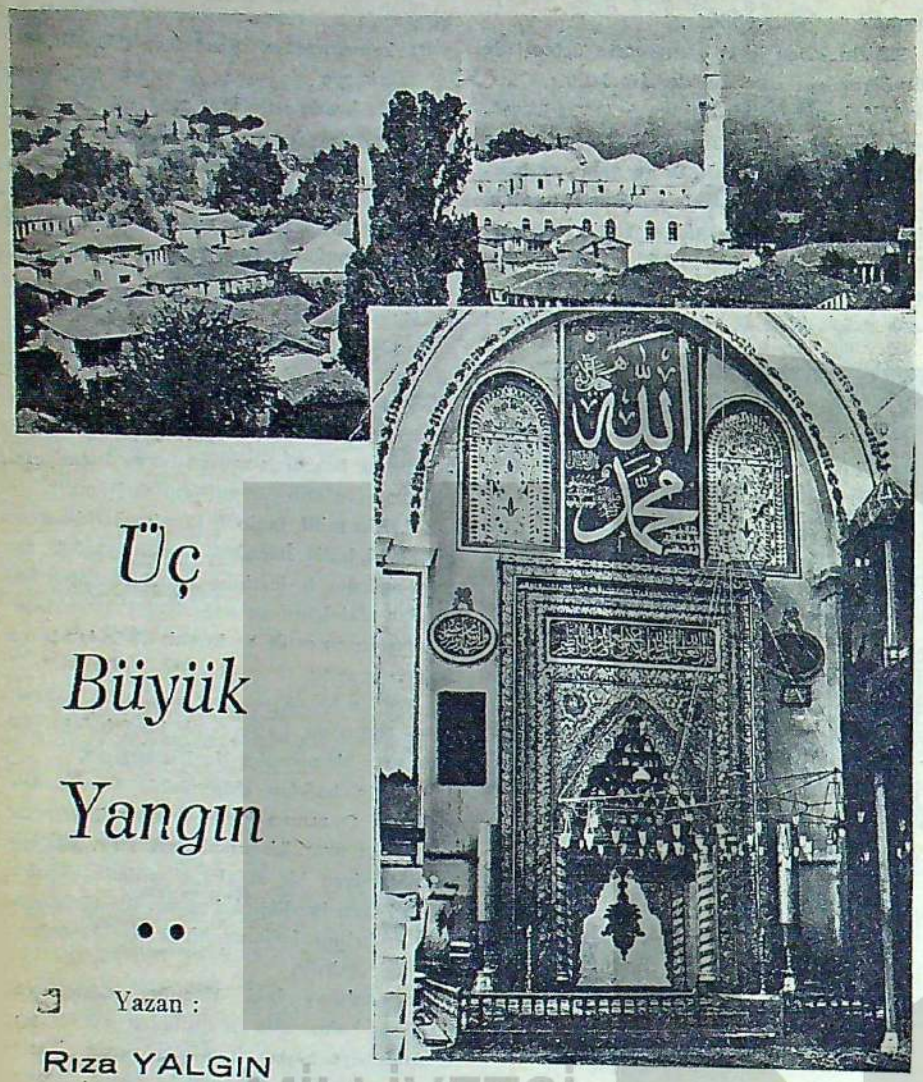

Üç Büyük Yangın

Yazan :

Rıza YALGIN

Üç büyük yangın faciasına uğrayan güzelim Ulucamiin dış ve mihrab görünüşleri ile Hisâr semti.

Çok iyi biliriz ki İstanbul ve Bursa gibi temeli ağaçtan (ahşap) tutulmuş şehirlerimizin en büyük âfetlerinden biri de yangındır. Bursada üstün olarak bir de heyelân ve yer sarsıntısı çok olur.

Yangın ve sarsıntıları ile Bursanın geçirdiği felâketlerin her ne kadar tamamı malûm değil ise de zaman zaman Bursayı kanlı göz yaşları akıtmağa sebep olmuş bazı vesikalarımız vardır. Bugün yer sarsıntısı ile heyelânları şöyle bir tarafa bırakarak Bursada yalnız mühim ve vesikalı üç eski büyük yangından bahsetmek istiyoruz.

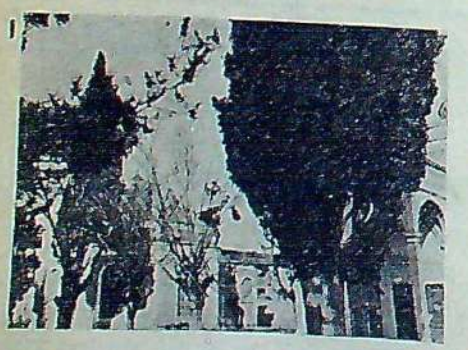

Bugün yeniden yapılmış Osman ve Orhan türbelerinin durumu

1) Bu yangınların biri 935 hicrî yani (1528) milâdî tarihinde ve Birinci Kanuni zamanında:

2) İkincisi 1216 hicrî yani (1801) milâdî senesinde, Üçüncü Selim zamanında:

3) Üçüncüsü ise İkinci Hamit çağında ve 1307 rumî yani (1887) milâdî senesinde olan meşhur yangınlardır.

Birinci yangının vukubulduğu tarihi, el yazması «Tavarih Ali Osman» namında bir kitaptan (1) ikinci yangını yine Arşivimizin el yazması bir mecmuasından (2) üçüncü yangın ise bir el yazmasında bulunup Bursa Askerî Mektebi muallimlerinden merhum süvari mülâzımı Abdülkadir beğin 1327 hinde bastırdığı «Bursa tarihi kılavuzu» eserinde bulunmaktadır.

1) 1528 yangını. Kitabı yazan zat k nın son sahifesinde hâdiseyi şöylece kay miştir:

«Bursa şehrine kuşluk vaktinde k Asumani (3) hades vaki olup çarşular ve bin ev miktarı yanup helâk oldu.»

«Vakti Asır sene. 9

Güzel ve harekeli bir yazı ile ya olan bu tarih vesikası Bursayı «Borsa» linde ve bini (ك) halinde kaydetmekle ze o zamanın imlâsına dair de bir fikir miş sayılabilir.

O devirde (35000) nüfusu g yen Bursanın dört bin evi ile çarş tamamen yanmış olması her halde bu günün Bursa için misli pek nadir bir acı ğunu tekrar etmek her halde lüzumsu sanırım. Bu yangında dört bin evin yar en aşağı 15-16 bin nüfusun evsiz kalm sebep olması da mümkündür.

2) Vesikalarda elde ettiğimiz ikinci gın (1801) milâdî tarihindedir. Bu yar helâ içinden çıkmış Orhan türbesi ile davendigâr camilerini (4) yaktıktan s müthiş bir rüzgâr yüzünden çarşıya sı ederek Ulucami ve cıvarında bir çok evleri binaları kül ederek 800 insanın kanına g miş ve birçok Bursalıyı evsiz barksız bı rak mezarlıklara iltica ya mecbur etmişti

Üçüncü Selim zamanına raslıyan yangını Bursa kadısı yazdığı için arzuha şöyle tesbit eder:

«Bâlây-i Hisar-ı beldeden bir ateş zu ve derun-i Hisarda bunca menazil-i cesi nin (büyük evlerin) öşrü - öşüründen

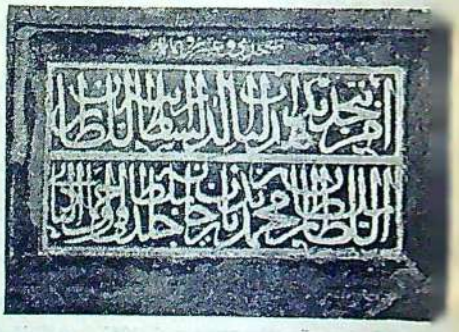

O zaman sağlam olan kale karşısındaki Çelebi Mehmed tamirine ait kitabe

dasını ve hisar-ı mezkûrda vaki Sultan Or han türbesini ve Hudavendigâr Gazi ca şerifini bade-l ihrak derun-ı şehre dahi rayet ve şehrin nice mamduh mahallerinde kâin evkaf-ü selatin-i izam ve vüzera-i kı

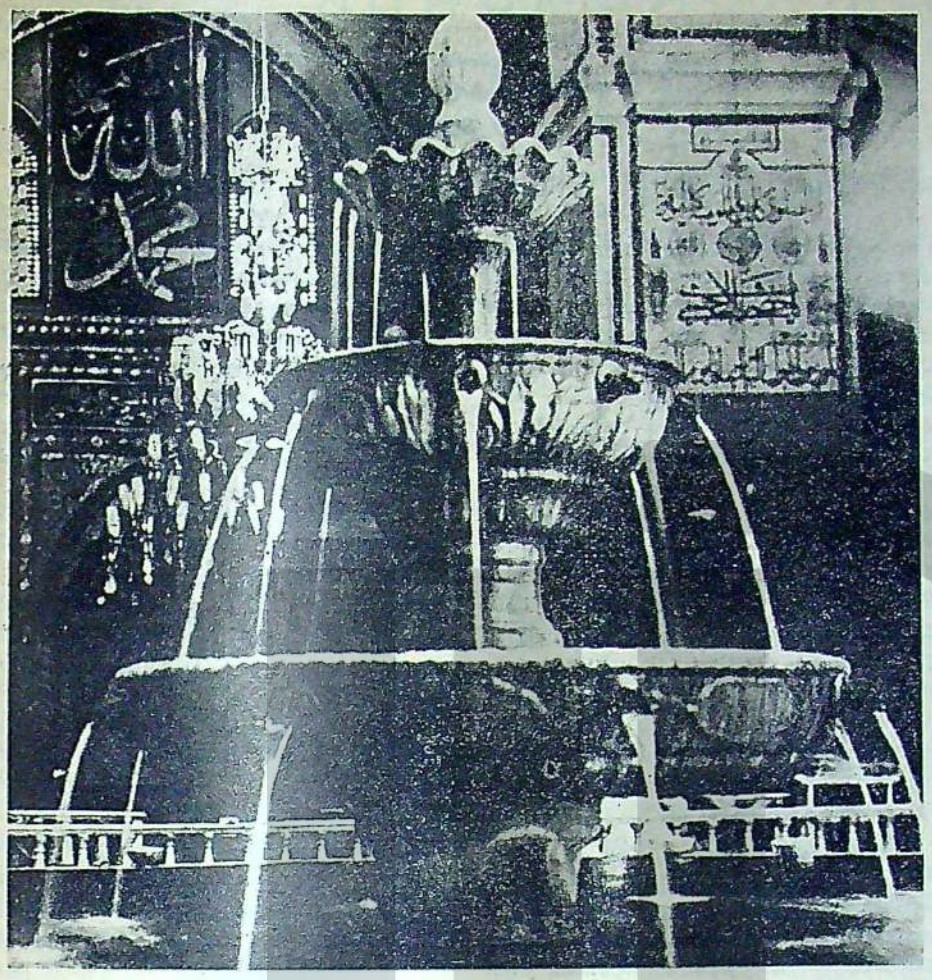

Bu değerli âbidenin içindeki şadırvandan bir abdest almak ne büyük saadettir.

ramdan bunca cevami ve mesacit ve hususa Sultan Yıldırım Bayezid-i merhumun vasat-i şehrimizde bina buyurdukları Cami-i Kebir demekle (Ulu cami) şehir mâbedi kadim-i münir ve medaris ve zevaya ve kâğir hane ve hamam ve dekâkin ve menazil (evler) bir hesap ve derunlarında sekiz yüz adetten ziyade Rical-ü nısvan-ü sibyan muhterik olmaktan naşi ehalinin sülüsanı mikları ibadullah ayallerile mezaristanda kalan derd-i mendanın feryad-ü figanları Reside-i evcü asüman».

Diyerek çoluk çocuk kadın ihtiyar olmak üzere sekiz yüz telefat veren ve bir çok Bursalıların sokak ve mezarlar arasında kaldığını anlatan bu vesika cidden acıklı bir tarih örneğidir.

3) Üçüncü yangını Abdülkadir bey şöyle anlatır: (5)

«1307 yılında Ulucami yanında bir leblebici dükkânından çıkan yangın Ulucamiin gün batı tarafından fetvahaneye kadar olan yerleri yaktı.»

Devam ederek «Ulucamiin kubbeleri minarelerin çok aşağısındadır. Yerden kubbelere kadar olan yükseklik ve hemen daha o kadar yukarısında minare külâhları vardır. Yangın yakın kubbelerden alçak olan dükkânları kasıp kavururken birdenbire fetvahane tarafındaki minarenin külâhı üstündeki kurşunlar eriyip dökülmeğe ve minarenin külâhının altı yanmağa başladı, düşünülürse kubbelere bir zarar olmadığı halde minarenin yanması akla sığmaz ama bu da yersiz değil, bu minare yanarken araları yetmiş adım olan öteki minare dahi yanmağa başladı; o zaman herkes bu hâdiseye şaştı.»

İşte: Bursadaki bu üç yangına ait vesikalar bunlardır. Belki bunlardan daha başka yangınlar da vardır. Fakat; şimdilik onları belirtecek elimizde vesika yoktur.

R. YALGIN

---

(1) Bursa Arşivi No. 50 E. sayfa (229).

(2) Bursa Arşivi No. 82 E. sayfa (114)

(3) Bu yangına gökten düşen bir taş (Haceri semavi) sebep olduğu sanılıyor. Bu taş uzun müddet Ulucamide muhafaza edilmiş ve sonra açılan müze deposuna verilmiştir. Şimdi Bursa müzesinde teşhir edilmektedir.

(4) Bu kayıtla, Kalelçinde bir de Hudavendigâr camiinin bulunduğunu öğreniyoruz.

(5) Bursa Tarihî Kılâvuzu 1327 sahife; 300.

Benim derdim

Ben dert ortağıyım Efendimizin,
Dert tutmadım onun derdinden başka!
Doğru söylemeğe çıkmasın izin.
Bu can kurban yüreğimdeki aşka..

Tevetoğlu

İymân üzerine kurdum kendimi,
Yıkık köyde buldum tek efendimi,
Gözüm dolar «Efendimiz» dendi mi

Köylümüzün saadeti dinimdir,
İhmal edilmesi onun, kinimdir.

Türküm, yer yüzünde dağ gibi varım,
Ne yılar, ne bıkar, ne de korkarım,
Bir gün var ki o gün ben bahtiyarım!

Efendi yerinden uşak inecek
Türklüğün acısı artık dinecek!

Yürek yanar, içerlerim islenir,
Yaşlar akar, yüzüm, gözüm ıslanır!
Boş umudmuş «deli gönül uslanır!»

Dağlar çekmez, benim derdim öyle çok
Efendimin bir yamasız çulu yok!..

Vergi deriz, kesesini o açar,
Ahırdaki (Aynalı Kız) dan geçer
Şehadetin şerbetini o içer,

Efendimin yüreciği ak gülden,
Aşı duru sudan, somunu -külden..

Üç yumurta varsa pazara gelir
Buğdayını verir, mısıra kalır
Yağ, bal yemez bize satıp tuz alır

Güneşin ışığı görünür ay'da
Köylü bize bakan, bizden ne fayda..

Şehirlerin palavracı atağı,
Asfaltta yürüme, gel gör batağı!
Davarile bir yerdedir yatağı!

Ot silteyi yemiş gece (Sarı Kız),
Efendimin hayvanları hayırsız!

Buğday istenince eker Efendim,
Kurban istenince akar Efendim,
Gık demez, yüz yıllar çeker Efendim!

Son vermeli onarılmamış derde,
Tevetoğlu, ara! Derman nerede!

Fethi TEVET

TARİH KURUMUNUN
Mühim Bir Eseri

Yazan: Hüseyin Namık ORKUN

Müspet sahada çalışarak gittikçe değerli eserler vermeğe başlıyan Türk Tarih Kurumu bu sefer Ankara Fakültesinde Çince okutan bay Eberhardın Çinin şimal komşuları adlı bir eserini neşretmiştir.

Eserin önsözünü hocamız B. Şemsettin Günaltay yazmış olup burada bazı Çin tarihlerinden bahsedilmekte ve «Türklerin eski ataları Mogolistan ve Şimali Çine Altay bölgesinden göçmüş» olduğu ileri sürülmektedir. Filhakika Türklerin anayurdu meselesini ciddiyetle ele aldığımız vakit Altay havalisine ve buradan garba, Hazer sahillerine kadar dayanmaktayız. Evvelâ şurası vazihtir ki Türklerin anayurdu Orta Asya değildir. Bu_ralarda bulunan eserlerin en eskileri Türklere ait olmayıp Türklerin bırakmış oldukları eserler milâttan çok sonralara aittir. Her ne ise bu ciheti burada münakaşa ve izah edecek değiliz. Yalnız şu ciheti kaydedeyim ki hocamın böyle bir neticeye varması — bugünlerde ben de aynı neticeye vardığım için — beni çok sevindirdi.

Eberhard bu eserinde Çin tarihlerindeki Çinin şimalinde bulunan kavimlerin ahlâk, âdat ve kültür bakımından vermiş olduğu malûmatı toplamaktadır. Eserde anlaşılmayan cümlelere, gramer bakımından asla Türkçe olmıyan ibarelere sık sık tesadüf etmekteyiz. Daha sonra kelimelerin transkripsiyonu o kadar berbat bir hale sokulmuştur ki bildiğiniz bir kavim ismini burada tanımanıza imkân kalmamıştır. Güya Türkçeye muvafık bir transkripsiyon yapılmak istenmiş ve yüzlerce sene evvel söylenmiş, yazılmış olan bir kelime bugünkü Pekinin memur lehçesine göre kaydedilmiştir. Evvelâ eski bir kelimenin telâffuzu için bu memur lehçesini kabul etmek bizce doğru değildir. Çünkü zaten Çince olmıyan bu kelimelerin aslını bulmağa çalışmak mecburiyetinde olduğumuza göre mümkün olduğu kadar eski şeklini kaydetmek gerektir. Hem klâsik şekli bir tarafa bırakıp hem de bugünkü memur lehçesini bir de bizim harflerle transkripsiyona tâbi tutunca artık şimdiye kadar bildiğimiz bir kelimeyi tanımağa imkân kalmıyor. Bu itibarla bu işlerle uğraşan ve kitabı okumağa başlıyan herkes yeni bir kavim ile karşılaşmış gibi oluyor.

Kitabın bizi alâkadar eden kısımları 65 inci sahifeden 95 inci sahifeye kadar olan kısımdır. Binaenaleyh biz de Türklere ait olan bu kısmı okuyucularımıza tanıtacağız.

Bahis Basmıllar hakkında Çin kaynaklarının verdiği malûmatı nakl ile başlıyor. Bozuk ifadeler, anlaşılmaz cümleler bu bahiste de mebzuldür. Mütercim bunlar hakkında «Basmıllar olacaklar» diyor ki pek Türkçe olmıyan bu ifadede katiyet yoksa da şimdiye kadar bütün ilim âleminin birleşmiş olduğu bir noktayı neden böyle müphem bir şekilde ifade ettiğini anlıyamadık. Bunlar hakkında olduğu gibi Po - malar hakkında da Çin tarihleri aynı malûmatı vermekte imişler.. (Her kelime oldukça tahrife uğramış olduğundan bizim Po _ ma diye yazdığımız kelime de bu eserde Bo - ma olmuştur.) Bunlara Çin tarihleri O-lo-cı adını da verdiğini, bu sözün Türkçedeki alaca kelimesinden başka bir şey olmadığını kaydeden Eberhardın bu satırlarına hayret ettik. Acaba Eberhard kendisinden çok evvel başkalarının bu ciheti yazdığını bizim bilmediğimize hükmederek mi bunu yazıyor; yoksa bu hususdaki literatürü bilmeden sadece kendisi mi bu neticeye vasıl olmuştur?..

Şu ibareyi her halde bizim bu hususdaki literatürü bilmediğimize hükmederek veyahut kendisi bilmediğinden yazmış olsa gerektir. «Türkçe bir kabile ve yer adı olan Alacanın, Baykal gölünün cenubunda yaşamış olan bu eski kabileden iştikak ettirilmesi mümkündür.» El-ma'na fi batn-ı şair.. Binaenaleyh bu cümleden sarih bir mâna çıkarmak mümkün değil ise de karine ile bir şeyler anlamak mümkündür. Bu imkândan bizim de istihraç ettiğimize göre müellif henüz bu hususdaki literatüre kâfi derecede vâkıf değildir. Çünkü kendisinden çok evvel bunlar söylenmiştir.

Şu ciheti de sarih bir surette kaydetmek isterim ki bu eserde Türkler hakkında verilen malûmatın hiç bir yeni tarafı yoktur. Ve hemen hepsi de yüzlerce sene evvel başka dillere çevrilmiş malûmatın tekrarından ibarettir. Binaenaleyh bu husus ile uğraşanlarca hep malûmdur.'

Şimdi daha açık bir fikir verebilmek için Kırgızlardan bahseden malûmatı tahlile girişeceğim.

Kırgızlar hakkında «Bu adamlar darı, buğday, arpa ve bir nevi yulaf eker ve bir ezme değirmeni ile bunlardan un yaparlar.» Fesübhan allah!.. Acaba bu «ezme değirmeni» de ne biçim nesnedir? Fakat sakın zahmet edip eserin aslına bakmayınız. Orada böyle ezme değirmeni gibi mânasız bir söz yoktur. Orada «el değirmeni» yahut kol ile çevrilen değirmen tâbirine tesadüf edersiniz. Bunun fransızcası moulin a bras'dır ki bu söz ezme değirmeni gibi mânasız bir şekilde terceme edilemez.

Meğer Kırgızların «sebze ve meyvaları hiç yokmuş.. Ben buradaki sebze kelimesinin yanlış terceme edildiğini zannediyorum Buradaki Çince kelimenin Fransızca tercemesi fruits rampans olup yerde yetişen meyvalar demektir. Kavun, karpuz, çilek gibi nesneler bu meyvaya girebilirse de ispatı vesairenin de fruits rampans olduğunu bilmiyorum.

Kırgızların develeri, sığırları, koyunları da varmış.. «Fakat en çok sığırları» bulunurmuş... Bilâkis!.. Asıl metinde sığırların değil atların en çok olduğu yazılmaktadır.

Şu ibareyi de aynen nakledelim: «Vahşi hayvanlardan, vahşi at, Gu-tular, sarı keçiler, kara kuyruklar bulunur. Halbuki bu ibarenin doğru tercemesi şöyledir: «Yabani hayvanlardan yabani at, khutu'lar, sarı keçiler, iri kuyruklu koyunlar kara kuyruklu geyikler vardır.» Bu iki ibareyi mukayese edersek evvelki metnin anlamadan terceme edildiği meydana çıkar.

Biraz aşağıda «ağaçların bazıları o kadar yüksektir ki» ibaresi aslında «çamlar o kadar yüksektir ki» şeklindedir.

Madenler hakkındaki ibare şöyledir «Bunlarda altın, demir ve kalay bulunur. Bunlarda her yağmurdan sonra demir bulunur. Kaşa denen bu demirden gayet kıymetli silâhlar yapılır.» Aslının asıl tercemesi şöyledir: «Bu memlekette altın, demir ve kalay bulunur. Yağmur yağdığı zaman sularının sürüklediği kaşa denilen bir nevi demiri toplamayı asla ihmal etmezler. Ateşte kızdırılarak işlenmiş olan madeni silâhları gergedanın derisini deler.»

Mukayeseye devam edelim: Eberhard tercemesinden bir parça daha: «Silâh olarak okları, yayları ve sancakları vardır. Süvarileri kendilerine ağaçtan kalkan yaparlar ve kalkanlarla ayak ve bacaklarını muhafaza ederler. Bir de omuzlarına koydukları yuvarlak kalkanlar yaparlar. Bu yuvarlak kalkanlarla kendilerini kılıç ve oklara karşı muhafaza edebilirler.» Doğrusunun şöyle olması gerek: «Silâhları yay ve oktur. Bayrakları vardır. Süvarileri göğüslerini ve bacaklarını örten dokumadan bir kalkan taşırlar ki bu kalkanın etrafında tahta kasnak vardır. Daha sonra arkalarını da omuzlarına kadar gelen yuvarlak bir kalkan örter; ki bu da arkadan gelebilecek darbeyi savuşturmak içindir.»

Bu mukayeselerime karşı henüz pek genç olduğunu tahmin ettiğim Eberhard şöyle bir cevap verebilir: Biz aynen terceme ettik.

(Devamı 15 inci sahifededir)

eğe bakıyorlar. Eğer gıdayı azal-anız, o zaman, üremeği bırakıp e-cevherlerini (ifraz) ediyorlar. Gö-n rengini yapan tabakanın hücreleri bol yemek karşısında, asıl vazife-olan renk maddesini (subbağ) pmayıp üremeğe bakıyorlar. Demek or ki, hücreler bile, asıl cevherle-vermek için, ıstırap mektebine git-mecburdurlar.

63 sayılı (Çınaraltı) nın iç kapa-da, imzasız, (bir acı hikâye) isimli yazıda, şöyle deniyor : (Büyük sa-eserleri, hemen daima, büyük ıstı-ların mahsulüdür. Hâmit, Fatma nımını: Ekrem, Nejadını; Halit Ziya, il Vedadını kaybetmeseydi, bu gü-sanat eserlerini verebilecekler miy-)

27 ilkteşrin 1942 tarihli (Journal Genève) de şöyle bir yazı var : alya harpte) : (Işıkları karartma rinin en mühim bir neticesi : halk, e, erkenden dönüyor, ve kitap o-r. Bu tedbirin kültüre çok fayda-oluyor. Eski kitaplar çok satılıyor, nileri de basılıyor ve satılıyor. Ki-ılık ticareti, sinema kadar revaç-

Dünyanın en güzel mısraı :

Meşhur içli şair **Alfred de Musset'** Paristeki heykelinin altına kazıl-ır, ve kendi eseridir :

Rien ne nous rend si grand qu'une de douleur.

(Bizi, hiç bir şey, büyük bir ıstı-o kadar yükseltmez).

***

Şimdi, biz, bütün millet, sıkıntılar, aplar çekiyoruz. Belki de, şimdiki ıtılarımız, ilerde çekeceklerimizin nda solda sıfır kalacakır. Fakat, bu raplardan, ilerde, daha kuvvetli bir ürkiye doğacaktır. Biz, ilk Osmanlı ürklerinin yükselme devrine yaklaşı-ız : eski Türklere benzemek! Ne ük şeref ve mazhariyet!

Sinemalar : halka, bol bol aşk sah-leri, öpüşmeler, kız kaçırmalar, zevk safa âlemleri gösteriyorlar. Bunlar, ayatın asıl mânasını gizlemeğe yarı-. İnsanlar, bu dünyaya yalnız öpü-p konuşmak, zevk ve eğlenceler nde bir hoşca vakit geçirmek için memişlerdir. İnsanları idare eden, i, ve fakat amansız bir (Tekâmül anunu) vardır : daima daha ahlâklı, aha bilgili, daha seciyeli olmağa doğ-ı gitmek!

Bir kaç satır

Liyakatsiz birinin, her türlü fikir haysiyetinden ve yazı kıymetinden uzak, doğrudan doğruya şahsi tecavüzleri tekrar gözümüze ilişti. Ne şekilde olursa olsun, mutlaka bir cevap isteyen bu türlü tahrikleri ümitsiz bırakmak lâzımdı. Fakat memlekette türememesine çok dikkat edilmesi lâzımgelen zararlı bir nevin tipik bir örneği olduğu için onu bir lâhzacık kalemimizin ucunda okuyucularımıza göstermek istiyoruz:

Bakınız, bu çocuk, neyi müdafaa ediyor? (Ben milliyetçi değilim, olmadım ve olmam da...) diyen bir öğretmenin fikirlerini! Bunu yapmak için bize tecavüz etmekle de öğünmektedir.

Bir defa, düştüğü bu çukurun sonuna kadar yuvarlanması mukadder olduğundan, bu sefer de şunları söylüyor:

Nazım Hikmetin şiirleri milli imiş. Fakat Yusuf Ziya Ortacın (Göç) romanı ve benim (Anadolu Toprağı) isimli şiirim milli değilmiş! Neden? Çünkü, samimi değilmişiz. Bu eksperliği ona kim verdi? Eğer ben, Anadolu zaferinden önce yazdığım bu şiirde samimi değilsem, kimden, ne beklediğimi kendisinden sorunuz?

Fakat bizi asıl şaşırtan bu değildir. Aramızdan birinin bu derece düşkün bir zihniyetle Türk okuyucularına pervasızca hitabetmek cüretini buluşuna şaşıyoruz!

O. S. O.

Biz!

Tarih dile gelsin de anlatsın mazimizi
Bilmiyenler bir kerre daha öğrensin bizi.

Altay'dan Alp sırtına dayanan soyumuzdu
Arşa kadar yükselen şerefli boyumuzdu.

Attığımız her adım titretmişti cihanı
Kaplamıştı dünyayı Türk'ün şerefi şanı.

Üç kıtanın üstünde bayrak dalgalandırdık
Taçlar, tahtlar devirdik nice devletler yıktık.

Eskiden daha çoktur, ateşimiz, hıncımız
Dünden daha keskindir bugünkü kılıcımız.

Açık alın, temiz kan, kırmızı bayrak bizim!
Şeref şan kahramanlık, dolu bu toprak bizim!

Abdülkadir AÇIKALIN

Fert olsun, millet olsun, kendini sıkmasını bilmiyen, ıstırap çekmek istemiyenler, bir Ülkü uğrunda kendini sıkmasını, ıstırap çekmesini bilen fertler ve milletlere meydanı bırakıp, bu dünyadan çekilip gitmeğe mecburdurlar.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

TALÂT PAŞA

1921 yılının 16 ncı günü, Berlinde, soysuz bir kurşunla şehit düşen Talât Paşanın kemikleri, yirmi bir yıldır yattığı yabancı topraklardan alınıp vatan toprağına getiriliyormuş. Bu habere, milli şiarı kendisine hizmet edenleri unutmamak olan her Türk gibi biz de seviniyoruz.

Talât Paşa, hem inkılâp tarihinin, hem milliyetçilik cereyanının mübarek bir nâsiyesidir. O, 10 temmuz 1908 ihtilâlinin, yalnız halk içinden iktidar mevkiine getirdiği bir devlet adamı değil, meşrutiyet milliyetçiliğinin de kurucu ve koruyucularındandı.

Ziya Gökalp, onun için:

Türk neferi gibi temiz yürekli:
Tasallüfsüz, tefahürsüz bir Alpsin,
Türk tarihi gibi namus heykeli,
Hiç bir zaman sarsılmıyan bir kalbsin!

diyor.

Talihsiz bir harbin kurbanı olan Talât Paşa, ihmalimizin de kurbanı olarak, elbet daha uzun zaman yabancı topraklarda, sevgi ve ihtiramımızın, kemiklerini toplamasını beklemiyecekti.

Saracoğlu hükûmetinin civanmert elleri, bu Türk şehidini vatana getirmekle, şüphesiz bir milli hizmet görmüş oluyor.

Bir Türk büyüğüne karşı gösterilen bu güzel alâkayı şükranla karşılarız.

Y. Z. O.

Köy kızları

Bu dağlar, bu gazi dağlar tanır sizleri!
Kanıyor çıplak ayakların izleri
Hâlâ bayırlarda, yamaçlarda..
Hâlâ barut kokan ağaçlarda
Uçuyor ak saçları ninelerin,
Dallı yemenileri Eminelerin!
Siz, onların soyundansınız,
Kocatepeden, Sakarya boyundansınız!
Yağsın isterse yine üstümüze mermiler!
Yine gelsin Kırkharamiler!
Benim onlara karşı söyleyim nem var:
Kızım var, hemşirem var, annem var!..

Ayşe AKKAYA

CYRANO DE BERGERAC

Yazan : Yusuf Ziya ORTAÇ

Maarif Vekâleti, geçen Cumhuriyet Bayramını, klâsiklerden dilimize çevirttiği kırk ciltle kutladı. Tanzimattanberi hasretini çektiğimiz bu başarı, mümtaz fikir ve sanat adamımız Hasan-Âli Yücele nasibolmuştur. Gelecek nesillerin, bu hizmetinden ötürü, onu daima şükranla anacağına şüphe etmiyoruz.

Bütün göz alıcı ışıltısına rağmen, dünya ölçüsündeki irtifaı, belki de bu otuz dokuz cildin üstünden bakmıyan Cyrano de Bergerac, itiraf edeyim ki, benim için, bunların en cazibidir.

Edmond Rostand, şiirde usta hünerine lirizm kadar kıymet veren benim gibi bir çırak için, daima hayranlıkla sevilecek bir şair olmuştu. Bu telâkki yakınlığiledir ki, iki kere sahnede görmekle bahtiyar olduğum Cyrano, benim hâlâ elimden bırakamadığım ilk gençlik kitabımdır.

Bu kadar sevdiğim bir eserin, Sabri Esadın kalemile dilimize çevrildiğini duyduğum zaman, ümit ile sevinmiştim: Sabri Esat, şimdi her biri fikir ve sanat dünyamızın mümtaz bir çehresi olan «Yedi Meşale» cilerdendi. Onun, hafızalarımızın enginde yüzen, ışıktan yelkenler açmış, pırıl pırıl, zeki manzumeleri vardır. Şüphesiz, Cyranonun şair kılıcına bu sanatkâr kalemden daha lâyığını bulamazdık.

Eseri okuduktan sonra, yanıldığımı anladım: Cyrano de Bergerac, benim hayalimden bile güzel bir «telif - tercüme» dir.

«Telif - tercüme» diyorum. Manzum bir sahne eserini — veznin ve kafiyenin çolpa ellerde didiklendiği böyle bir zamanda — muhkem bir nazım tekniği ve harikulâde kafiyelerle dilimize çevirmek, tercüme haysiyetine ibda şerefi katan bir muvaffakıyettir.

. . . . . tiyatro benim neme?
Madem ki yok, döneyim bâri çilehaneme!

=

Ne canlara kıymıştır o burun soytarısı,
Kılıcı kılıç değil, Zülfikarın yarısı!

=

Hayır, bir züppe gibi takıp takıştıramam,
Elbisem gösterişsiz olunca süsüm tamam!

=

Her yerde bir erkekçe sayhadır her satırım,
Hakikati bir mahmuz gibi şakırdatırım!

=

Gelin, biraz şen olsun bu acıklı temaşa,
Kılıç şakırtısına karışsın zilli maşa!

Bu mısralarda Türkçe, medenî bir sanat tercümesinin bütün ifade zenginliğini gösteriyor.

Son glaive est la moitié des ciseaux de la Parque!

mısraının, pek güzel bir mâna tasarrufile:

Kılıcı kılıç değil, Zülfikarın yarısı!

şeklinde ifadesi ve yine :

Et, sur son ronflement tintant un bruit fantasque,
L'entourer de grelos comme un tambour de basque!

beytinin Türkçesinde «temaşa» kelimesine «zilli maşa» kafiyesini bulmak, ancak, tercüme zekâsına bir sanatkâr mizacının rehberliğile mümkündür.

Hayranlığımıza, mutlaka bir münekkid titizliği katmak icap ederse, mısralar üstünde çile doldurmağa alışık bir şair sabrı isteyen bu muhteşem işte, elbet ufak tefek pürüzler bulabiliriz. Cyranonun bir tiradındaki:

Seni baştan aşağı nezle etmeğe kadir
Tek rüzgâr bulunamaz, karayel müstesnadır!

beytinin kafiyesi, hiç de Sabri Esat kafiyesi değil!

Kıymetli sanatkâr, bu iki mısraı, başardığı büyük işe kıyasen zahmet sayılamıyacak bir kalem oyunile meselâ şu şekle koyabilirdi:

Nezleyi ürkütmeden yaklaştıracak sana
Tek rüzgâr bulunamaz, bir karayel müstesna!

Yine, bir kaç yerde, Sabri Esadın «hatırıma» kelimesini bir hece eksilterek «hatrıma» yazdığını gördüm:

— Serilmiş yatıyordu..
— Bak gelmiyor hatrıma!

Konuşma dilimizde de, bu kelimenin (t) den sonraki (ı) sını yutmadığımızı sandığım için, bu mısraı da:

— Serilmiş yatıyordu..
— Gelmiyor hatırıma!

şeklinde yazmak mümkün olabilirdi.

Karşılaştırmalara devam edince, ikinci perdede Cyrano'nun bölüğü takdim parçası, zahiri görünüşile aslından biraz uzaklaşmış hissini veriyor:

Boştur hepsinin kemeri,
Fakat bıyıklar burulu,
Parlar gözlerinin feri,
Boştur hepsinin kemeri!

Bir de bu mısraların aslını okuyalım:

Oeil d'aigle, jambe de cigogne,
Moustache de chat, dents de loups
Fendant la canaille qui grogne,
Oeil d'aigle, jambe de cigogne.

Fakat, kelime ve teşbihler arasındaki uzaklığa rağmen, iki parçanın umumî havası arasındaki yakınlık inkâr edilemez.

Yine ayni titizlikle araştırmalar yaparsak, Roxane'la Cyrano'nun bir muhaveresi üstünde de biraz durmak mümkündür. Sahnede Cyrano'nun Roxane'la, sevdiği genç için şöyle konuştuklarını görüyor

Cyrano
Yavrucuğum, bilirim, siz ancak güzel
Zarafet seversiniz. Ya bu vurdum duy
Biriyse!..

Roxane
Asla! Bunu siz bir tarafa yazın!

Cyrano
Başının içi dışı kadar güzel değilse!

Bu muhaverenin aslı şudur:

Cyrano
Ma pauvre enfant, vous qui n'aimez que beau lai
Bel esprit, - si c'était un profane, un sa

Roxane
Non, il a les cheveux d'un héros de d'U

Cyrano
S'il était aussi maldisant que bien coi

Muhaverenin aslı ile tercümesi karıştırılınca görüyoruz ki, Roxane'ın:

Non, il a les cheveux d'un héros de d'U

mısraı, apayrı bir ifade ile:

Asla! Bunu siz bir tarafa yazın!

kılığına sokulmuştur. Gerçi, bunu muv kıyetle yerlileştirmekteki imkânsızlığa y zorluğu anlamıyor değiliz. Fakat, Sabri dın tercümesindeki beyan tarzını da k edince, Syrano'nun:

Başının içi dışı kadar güzel değilse!

suali, Roxane'ın:

Asla! Bunu siz bir tarafa yazın!

sözü ile aslında olduğu gibi sımsıkı ba namadığı için, mısra boşlukta sallanıyor.

Eğer, bu büyük işin saygı değer yor luğu olmasaydı, Sabri Esadın sanatkâr k mi, bu konuşmayı, meselâ:

. . . . . ya bu vurdum duymamı
Biriyse!

Roxane
Yok o güzel başta inanın ki si
Urfé'nin yarattığı kahramanların eş
Saçları var....

şeklinde ve elbet benim yapabileceğim çok daha güzel bir ifade kıvraklığile as yaklaştırırdı.

Zarafeti, nüktedanlığı ve cakasile, Fr sız ruhunu, ilk temsilinden çeyrek asır so ayni heyecan içinde sarsan Cyrano de Ber rac, Sabri Esadın kaleminde, bütün sanat muvaffakıyet farikalarını canlandıran b şair mütercim bulmuştur.

Büyük hizmetinden dolayı kendisine t şekkür ederiz.

Yusuf Ziya ORTAÇ

Şiir ve Şekil

Gündüz, S. 65, 19 Birincikânun 1942, s. 7.

Yazan: Edip AYEL

Valery der ki:

«Her hangi bir eser, meydana gelir gelmez, tehlikelerle karşılaşır. O, mukavemet edebileri geçirmeğe, kayitsizliğe karşı olduğu kadar unutulmak tehlikesine karşı da daima hazırlıklı olmağa mecburdur. Bundan, edebiyatı alkışlandiren hattâ şiire bile teşmil edilebilecek mühim neticeler çıkarmak mümkündür: Bu hafif ve sathî eserler için bile, uzun sürebilmek imkânının temini, ve bu eserin halklarda yer etmesi, yani şekil meselesi düşünülmelidir.»

Filozof ve estetikçi Alain de şöyle düşünüyor:

«Her hikâye insanlarla beraber ihtiyarlar ahenktar, rythmé güzel bir şekle malik olsa, çok geçmeden gençliğindeki salâbetii kıvrımlarını kaybeder.» Ayni mütefekkir başka bir yazısında: «Her devirde sanat eserinin en güzel, en iyi eski şekilleri taklit suretile husule gelmiştir.» diyor.

J. J. Rousseau'yu da dinliyelim:

«Şiiri ölçüye vurmak, kafiyeli bir şekilde nazım etmek için çekilen zahiri zorluk kadar saçma bir şey şiire serbeslik temin edemez.»

Nihayet Paul Souday şu fikirdedir:

«Serbest nazım ismi altında tanınan şey hakikatte serbes nesirdir. Çünkü bu şeyde mısra yoktur. Nazım mısrala kaimdir.»

Görülüyor ki şekil meselesi dönüp dolaşıp mısra'da karar kılıyor. Mısra ise «Rythme yazı şeklinde ifadesidir ve ritm de ilhamın mevzua göre aldığı harekettir.

Ritmi mısraa sokan vezin ve kafiyedir. Bu iki unsur olmadıkça mısra âdi bir nesir parçasından başka bir şey değildir. Ritm muayyen bir vezin yardımile kafiyenin şu veya bu tarzda tekerrüründen doğar. Ritm ruhun bir jestidir. Şu halde vezinden kuvvet alan kafiye de kaynağı ruhta olan ilhamın derecesile ve mevzuun cinsine göre azalır, çoğalır, taşır, seyrekleşir.

Alain: «Deha sanatın, zanaat kısmında (yani teknik sahasında) kendini gösterir» Yine iddia eder ki «romantik şairlerin güzel mısraları klâsik şekilde olanlardır.»

Serbest nazım taraftarlarına karşı sarfiği şu cümleyi de kaydetmeden geçmiyelim: «Hüsnüniyet makbul bir özür sayılamaz. Serbes nazımcıların mazereti bu nevidir.»

Bir manzumedeki şiirin okuyucuya intikali kullanılan üslûbun mümtaziyeti ile mebsutan mütenasiptir. Mühmel bir üslûptan, başıbozuk bir ifadeden şiir cereyanını geçirmek güçlüğü, hattâ imkânsızlığı denenmiş bir şeydir. Şiirde üslûptan maksat lâfızda şiir büyüsünü âzami derecede teksif imkânını veren ifade tarzıdır. Vezin, kafiye (ritm) bu imkânı temin eden unsurlardan oldukları için hakiki ve eserleri yarına kalacak şairler bunları hiç bir vakit ihmal etmemişlerdir. Bir dalâlet eseri olarak bunlardan bir vakitler ayrılmış olanlar bile yine onlara rücu etmişlerdir. Meşhur sembolist Henri de Regnier serbes nazmı bırakıp klâsik şekle avdet ettikten sonradır ki Akademiye âza olabilmiştir. Sembolizmin mucitlerinden Moréas serbes nazmı bırakıp Neo - Klasik tarza sülûk ettiği zaman asıl yolunu ve hakiki şöhretini bulmuştur. Vezinsiz ve kafiyesiz şiirlere gelince bunları birer mensure addetmek zarureti karşısındayız. Satırların yanyana yazılacağına keyfi olarak alt alta dizilmeleri klâsik şekle karşı zımni, ve belki de gayri şuuri bir hayranlık eseridir. Vezin ve kafiye olmadıkça nazım ve manzume de olmıyacağına göre «Bobstil» ismi verilen şiirler vezin ve kafiyenin temin ettiği ritmin bütün avantajlarından mahrumdurlar...

Fransız «essayiste» lerinden Thierry Maulnier der ki: «Şair bizi sürprizden sürprize götürmeli ve içine bizi düşüreceği tuzakların bulunduğu yolu hazırlamalıdır. Bu itibarla şiirde sabit şekil, vezin ve kafiye (kadans) bu sürprize intizarın bir vasıtası olarak belirirler.» Ayni muharrir şöyle devam eder: «Kafiye ve veznin zorluklarından kaçan kimse şiiri ifade imkânlarının en mükemmellerini cem ve temin etse bile bir poème inşa etmiş olmaz. Lautréamont veya Clandelin nesir cümleleri şüphesiz şairanedir, şiirle mahmuldur. Fakat meselâ Chateaubriand yahut Giraudoux'nun cümlelerinden daha fazla, daha başka değil.» Hülâsa, bu muharririn fikrince kafiye ve vezinsiz poème olmaz.

Biz de şunu ilâve edelim:

Vezin ve kafiyeyi feda eden şairlerin eserleri terennüm edilmeyip yalnız yüzünden okunmakla iktifa edilen şarkı güftelerine benzer. Bu güfteler gayet güzel ve şairane olabilir. Fakat terennüm edilmedikçe sarmaz, vecde getirmez, coşturmaz. Kısaca ancak öz şiirin malik olduğu ve okuyucuya ancak ritmle geçen seyyale de geçmez. Bu gibi şiirleri kafamız hoş bulsa bile, hissimiz bunların karşısında sakin ve rakittir. Şayet bir haz duymuşsak yarı kalmıştır.

Edip AYEL

Çeyiz sandığı

Gençlik tüten, hasret tüten bu sandık,
Başında bir ömür gelip geçmiştir.
Bohçalar içinde göz nuru saklı,
Bohçalar içinde sümbül açmıştır.

İşte bir çevre ki leylâk kokuyor,
Dalına bülbüller konmuş şakıyor,
Gönlüm, işleyene rahmet okuyor,
Bu kadın göklere bugün kaçmıştır.

Onun ellerinden çıkmış bu yelek,
Oyasına ondan aksetmiş bu renk.
Üslükler sırmalı şalvarlar renk renk,
Bu kadın toprağa bugün göçmüştür.

Peşkir kenarında meşeler ulu,
Yastığa işlemiş taptaze gülü,
Bir selvi altında bugün gömülü.
Kendine cenneti mekân seçmiştir.

Halim YAĞCIOĞLU

Bir balıkçı portresi

Rüzgâr çizgi, su sıhhat; güneş renkti yüzünde
Kocaman ellerinde kuvvet bir oyuncaktı.
Gözleri dolaşırken endişede, hüzünde
Dalgın dalgın sulara, sahile, göğe baktı...

Bir kibrit alevile yüzünde yandı hatlar,
Sigara düşünüyor bir balıkçı derdini...
Balıkçı derdi... rüzgâr, su, yelkenler ve halatlar
Gibi canlı bu yüzde... Aşkı, arzuyu, kini
Zenginlere bırakmış,
Sigarayı ağzında ıstırap gibi yakmış
Bakıyor dalgalara..

Leman ÇİÇEKDAĞI

Namık Kemal

Doğumunun 102 nci yıldönümünü kutlarken

Yazan : O. S. O.

Hayatının 102 nci yaşına basan Namık Kemâl, hâlâ aramızda genç duruyor. Ondaki bu ebedi tabeliğin sırrı nedir? Üslûbu mu eskimiyor? Fikirlerine mi hayranız? Bıraktığı şaheserlerin ötesine mi geçemiyoruz? Hayır, bunların hiç biri değil! Namık Kemale şair tarafından bakıyoruz. Hâmitten çok sonradır. Romancılığı Recai zadeden geride kalıyor. Tiyatroda, Ahmet Vefik Paşa, ön plândadır. Müverrihliği, Murat beyinki kadar bile değil. Gazeteciliği, makaleleri, tenkidleri... Hepsi hepsi bütün kusurlarile ilk örnekler...

Onu bu taraftan alanlar, saygısızca didim didim didiklediler ve bin parça ettiler. Fakat o, yine bütün salâbetile ayakta dimdik duruyor.

Namık Kemalin büyüklüğü, bence, milletine inanmasıdır. Sesini onun sesi, fikirlerini onun fikirleri, isteğini onun isteği yapmıya çalışan tek adam oydu. Bunun için unutulmıyan şairdir. Bunun için ilk inkılâpçıdır. Bunun için büyük vatanperverdir. Onunla kendi milleti arasında tezat bulamıyoruz. Fikirler, nazariyeler, siyasi akideler, edebi telâkkiler değişebilir. Fakat bir insanın milletine bağlılığı değişemez. Böyle olunca: Namık Kemale Türkçü diyebilirsiniz. Yeni lisancı diyebilirsiniz. Halkçı diyebilirsiniz, hattâ Cumhuriyetçi bile! Çünkü bizimle onun görüşleri arasındaki ölçü aynidir. Ayni millet sevgisine bağlanıyoruz.

Bugün eserlerini okuyup ta anlıyamadığımız halde bile ona karşı gösterdiğimiz alâka, kıymet bilen insanlar olduğumuzu anlatmıyor mu? Pek uzun sayılmıyan bir zamanda Namık Kemal hakkında epey eser çıktı. Muhtelif makaleleri bir tarafa bırakalım. Süleyman Nazif, Doktor Rıza Nur, Ali Ekrem, Sadettin Nüzhet, Necip Fazıl Kısakürek, İhsan Sungur, Ziyaettin Fahri, Namdar Rahmi belli başlı eserler yazdılar. Bu mevzu tükenmiyor, bilâkis gittikçe genişliyor.

***

(Mehmet Âkif) hakkında emsalsiz bir biyografi yazan üstat Mithat Cemal, şimdi bütün çalışmasını Namık Kemal üzerinde topladı. Pek yakında çıkacağını okuyucularımıza müjdeliyebileceğimiz bu (Namık Kemal) hiç şüphesiz muhteşem bir eser olacak: Şimdiye kadar misline ras gelinmemiş bir etüt. Bir fikir vermek için bu kitabın dayandığı vesikaların bir kısmını sayalım:

Namık Kemalin el yazısile binden fazla mektubu.

NAMIK KEMÂL

Namık Kemalin üç dört yüz kadar resmi tahriratı ve lâyihaları.

Namık Kemalin dört arkadaşı ve hususi kâtibi Hüseyin Hilmi Paşanın, Hasan Nuri beyin, Bozcaadalı Tevfik beyin, Midillili Baha beyin dosyaları.

Namık Kemalin gelini Celile Hanımdan, Torunu Numan Menemencioğlundan alınan vesikalar ve malûmat Maarif Müsteşarı İhsan Sungurun gönderdiği vesikalar. O zamanki devlet adamlarından ve yabancı devletler kor diplomatiğinden toplanan malûmat. Ve daha birçok şeyler... Bu büyük başka başka taraflarından bakıyoruz. bir noktada: Bu milletin unutamıyacağ adam olduğunda birleşiyoruz.

İçimizde kendi ölçüsünde, edebiyat rıştırılmadan, büyük kalan mesut insa biri, belki de birincisi odur.

***

Namık Kemal fikirlerinde o kadar mi idi ki ona:

— Acaba yanlış mı düşünüyorum?

Tereddüdü hiç gelmemiştir.

Şayet, düşünceleri ona zarar getir bunu, fikrindeki isabetsizliğe değil, ist dın kötü niyetine, ricalin kalın kafalılığ veyahut doğrudan doğruya kendi talihine riyor ve şöyle diyordu:

Felek her türlü esbabı cefasın toplasın g

Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azimet

Bir kaç arkadaşile, milletin arzularını doğru ifade ettiğine emindi. Bunu bir ile anlatmak istiyorum. Dündar Akün babası şair Ahmet Kemal'den naklettiği şudur:

Bir gün Namık Kemal, Ziya Paşa, Bey, Reşat Paşa — Ali Ferruhun babası Arif Hikmet, sandalla Üsküdara geçiyo mış. Şemsipaşa kıyılarında hatırı sayılı fırtına çıkmış. Sandal sallanmıya başlı Namık Kemal telâş etmiş. Sandalcının t natına rağmen Namık Kemal telâşı b mayınca Deli Hikmet:

— Be Kemal, demiş, ne tatlı canın mış, batarsak ne olur?

Namık Kemal cevap vermiş:

— Ayol, ben sade canım için telâş e yorum, sandal batarsa efkârı umumiye ğulacak!

O. S. O.

S:65 18. (18.Kan.) 1942

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 15

Yazan : BARKIN

Buradan dönüp tekrar Tirpolia kapısından geçerek şehre girdim ve Nala bazar denilen çarşıyı takip ederek şehrin şarkındaki (Madar) kapısına kadar gittim, buradan bir araba kiraladım ve şehrin şimal kısmındaki Ana sagar gölünün kenarındaki süslü bahçeleri görmek ve oradan da bir saat uzaktaki (Puşkar) kasabasına gitmek için hareket ettim.

Yolumuzun üzerinde bir de yeni bir Canya mâbedi de var. Ekberin sarayının burcuna çıktığım zamanlar şehrin şimal taraflarında bu mâbedin kırmızı renkli yapısını görmüştüm. Geçerken buraya da uğradım. Bina yirminci asrın başlarında yapılmış. Gayet zevksiz bir eser, Avrupa.. nın büyük konfeksiyon mağazaları gibi üst-üste üç katlı ve her katında geniş salonları var. Salonlarda cesim kıristal aynalar, bir çok zevksiz ve çocukça süsler, tavanlara asılmış pırıl pırıl renkli yeni dünyalar, ufak heykeller ve çeşit çeşit oyuncak gibi temsili şekiller ve suretler var.

Orta salonda hemen hemen bütün salonu kaplıyan ve etrafı camla çevrilmiş bir sahaya çocuk oyuncakları gibi atlar, filler, develer, askerler ve arabalarla her halde bir dini alayı temsil eden ufak tahtadan üzerleri boyalı ve yaldızlı heykeller dizilmiş. Fillerin bazıları yedi hortumlu. Bir baktım bir kaç yüz bin liralık bir servet en ufak sanat değerinden mahrum çocuk oyuncakları halinde buraya dizilmiş. 30-35 sene evvel yapılan bu mâbet Hintlilerin daha el'an muhafaza ettiği çocuk mizacını bize göstermesi bakımından görülmeğe değer.

Şiva, karısı Darga ve önde Nandi danası.

Şehre hâkim bir tepe üzerindeki büyük şato Amber'in baş cazibesi sayılır.

Hint sanatına has olan esaslı üç vasıf yani realiteden uzaklık, ölçülerde nispetsizlik ve ademi tenazur burada da bütün açıklığı ile görünüyor. Hindistan bu yolda bütün tarihi boyunca bir adımlık ilerleme kaydedememiştir. Bugünkü Hindistanın dikkatli bir surette tetkik ve mütalâası bize bin sene evvelki Hint tarihini aynen yaşatır. İşte bu sabah Ekberin sarayındaki müzede gördüğüm yedi başlı Surya heykelini yapan sanatkâr ile ondan en aşağı bin sene sonra şuradaki yedi hortumlu fili yapan bugünkü Hintli sanatkâr arasında ne kadarcık düşünüş ve hissediş farkı var? Hemen hiç!

Garip bir sıkıntı hissile buluş ve zevksiz mâbetten çıktım. Azıcık ileride Devlet Bag'ın sınırları başlıyor. Bu muhteşem park Babür oğullarından Cihangirin eseridir. Cihangir böyle muhteşem parklara ve bahçelere pek meraklı imiş. Bir tane de şimali Hindistanda Kişmir gölünün kenarında vardı. (Devlet Bag) şarkındaki (Kısırbağ) ile çok geniş bir sahayı kaplıyor. İçinde göklere dalbudak salmış büyük ağaçlar, Hindistanın bu sıcak ve rutubetli ikliminde bütün feyizleniş çeşitli süs fidanları var. İngilizler burayı muhafaza etmişler ve geliştirmişler. Park yukarıda adı geçen Ana Sagar gölünün kenarına kurulmuş. Gölün kıyısına güzel bir rıhtım yapılmış. Rıhtımın üzerinde lekesiz beyaz mermerden ve gayet ince bir zevkle yapılmış müteaddit pavyonlar var. Gölden gelen hayat tazeleyici serin ve rutubetli hava ve büyü ağaçların koyu gölgesi altında bu zarif mermer pavyonlar yer yüzünde cennet gibi. Bütün tesisattaki bu yüksek zevki gördükçe insan Türklerin Hindistana neler getirmiş olduğunu, buradaki yaşayış ve görüşü ne kadar değiştirmiş ve iyileştirmiş olduğunu takdir ediyor.

Devlet Bag'ın bu mermer köşklerinde iyice kaldım. Dinlendim, serinledim. Ama önümde uzun bir gezinti daha var, Puşkara gideceğiz. Onun için bu güzel parkta daha fazla kalamadım. Ana Sagar gölünün kıyısını takiben arabamızı Puşkara doğru sürmeğe başladık.

Ana Sagar gölü çok eski ve yapma bir göl imiş. Söylendiğine göre Acmer şehri kurul-

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

MİLLİ KÜTÜPHANE

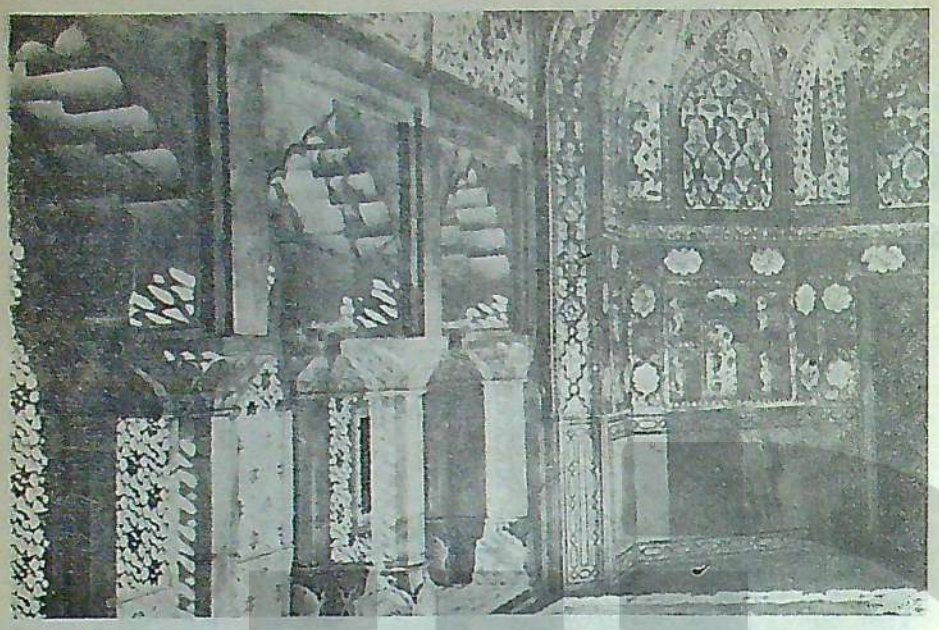

Amber şatosunda bir daire

madan evvel bu göl varmış ve etrafında mâbetler bulunuyormuş. Buralardan bir çok eski eserler de çıkıyormuş. Şarka doğru gittikçe gölün kenarındaki vali konağı da daha iyi görülmeğe başladı. Beyaz renkli bu muhteşem binada Raçpotana eyaletinin valisi ile İngiliz siyasi mümessili oturuyormuş, geniş, muntazam bir bahçesi, süslü terasları var.

Biraz sonra artık Acmerden çıktık. Arabamız Hindistandaki iki tekerlekli ve tonga veya gadi denilen ve bizdeki brik bağ arabalarına benziyen hafif bir araba,. Atın boynunda bir çıngırak var, muttarit ses beni hülyalarla dolu bir yarı uyku âlemine götürüyor. Giderken bir iki yerde bizden yol parası aldılar. Durduğumuz bu yerlerde bir çok maymunlar atlayıp zıplıyarak bize geliyorlar, türlü maskaralıklar yapıyorlar. Hindistanın iri, hörgüçlü öküzleri köy evlerinin civarlarında otluyor. Terbiyesiz ve arsız kargalar başka konacak yer yokmuş gibi bu sabırlı ve düşünceli hayvanların hörgüçlerine konuyor, alay ediyorlar. Yol tenha; ara sıra yaya veya araba ile dönen Hintlilere rastlıyoruz. Her halde Puşkardaki gasil yerinden geliyorlar. Ellerindeki sarı madenden gasil tasları güneşte pırıldıyor. Arabacı ata bir kuyu başında su verdi. Bizdeki bostan kuyuları kadar geniş, etrafı muntazam yontma taşla örülmüş bir kuyu. Ortasındaki çıkrığa sarılı ipin ucunda cesim bir tulum var, suyu bununla çekiyorlar ve kuyunun önündeki yalağa döküyorlar. Bu muntazam kuyulardan Raçpotanada çok görülüyor.

Yolumuz Puşkara kadar bir saat sürdü. Yolculukta hem dinlendim hem de birçok düşündüm. Nihayet bu mukaddes yerin mâbetleri uzaktan görüldü.

Puşkar dört beş bin nüfuslu ufak bir kasaba olup Puşkar gölü denilen bir gölün kenarına yapılmıştır. Hinduların dini masal dergilerinden biri olan Padma Purana'da yazıldığı üzere Brahmullah bir gün düşünce halinde iken elinde tuttuğu Lotus çiçeğinden (Lotusa eski Hint edebiyatında Puşkara derler) üç yaprak düşmüş ve semalardan yere inen bu yapraklardan biri buraya düşerek buradaki gölü vücuda getirmiş. Bu sebepten burası pek mukaddes sayılır ve Lotus mânasına gelen Puşkara ismile anılır.

Teşrin aylarında buraya yüz binden fazla ziyaretçi gelirmiş. Şehirde ufaklı büyüklü birçok mâbetler var; beş tanesi büyük mâbet. Hepsi yeni eserler. Bunlardan en süslü olan bir tanesini Magni Ram isminde zengin bir Hintli daha on beş yirmi yıl önce 2 milyon rupye sarfile yaptırmış. Mâbedin şelerindeki heykeller o kadar acaip bir üs ve bizimkinden o kadar ayrı bir zevk ile pılmış ki insanın üzerine ürpertici bir yapıyor. Mâbet kale gibi bir duvarla çe mış, orta yerinde ehram şeklinde ve dö yüzü ufak heykellerle süslenmiş asıl m kısmı var. Bunun önüne de altın kaplı sütun dikilmiş.

Hint mâbetleri müşterek ibadet için pılmamıştır. Zaten müşterek bir ibadet âyin tarzı Hindu dininde yoktur. İbadette tirâk hissi ancak muayyen bazı yerlere s nin muayyen aylarında yapılan ziyaret kendini gösterir ama ibadeti her Hintli a rı ayrı yapar. Mâbet Hindu ilâhlarının hangisi için yapılmışsa onun heykelini sa lıyan ufak bir hücre üstüne dört satıhlı ehram şeklinde yüksek bir kule çıkılır. Ku nin dört sathı da sayısız heykeller ve nak larla kaplıdır. Bu kule bazan kale gibi mu kem bir duvarla çevrilmiştir. Hindu mâ lerinde ekseriya altın, gümüş, mücevh gibi kıymetli maddeler bol bol harcanır bu suretle mâbedi yaptıranın Allah yolu maddi fedakârlıktan çekinmiyeceği i edilmek istenilir. Bazı mâbetlerde yukar söylediğimiz kulenin çatısı, bazılarında içer sindeki heykel veya sütunlar altın safha la kaplanmıştır. İşte Puşkardaki bu mâ din önünde de güneşin altında tatlı, rengile parlıyan altın kaplı bir sütun var.

Ziyaret zamanlarında buraya gelen Hint liler Puşkar gölünün bulanık sularına gir yorlar, yıkanıyorlar. Hintlilerde bu dini y kanmalar pek mühimdir. Her mâbedin y nında büyük bir havuz vardır. Puşkarda b hacet yok. Çünkü göl mukaddes sayılıyor.

— Arkası var —

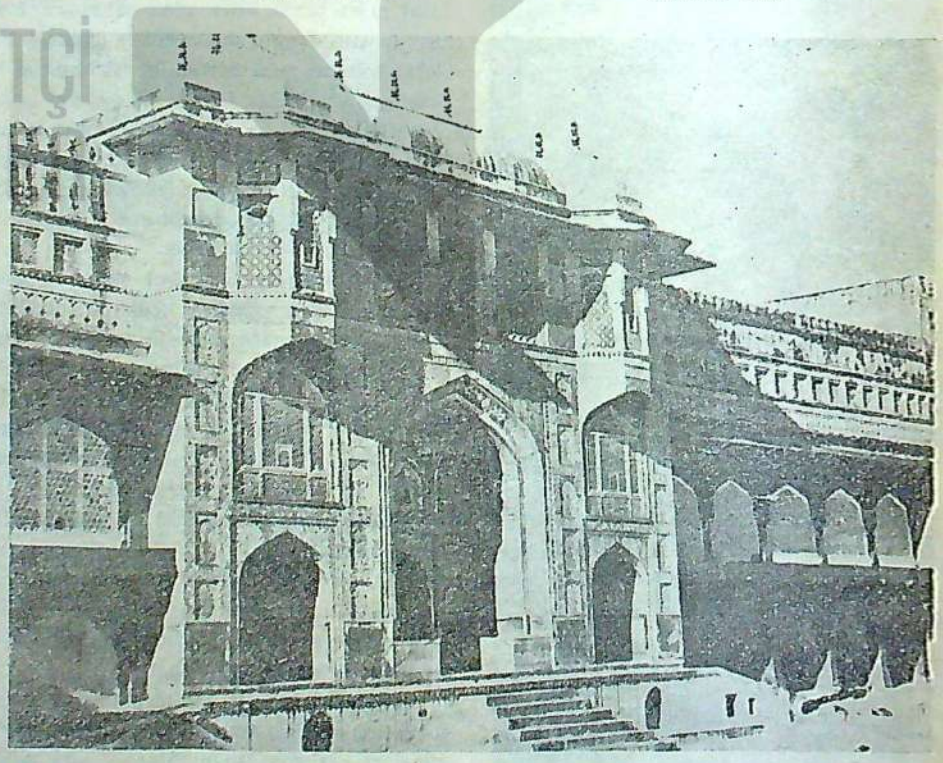

Amber şatosundaki sarayın avluya bakan cephesi

Sultan Süleymanın büyüklüğü

Yazan : Prof. Mükrim'n Halil Yinanç

Yalnız milletimizin değil, bütün ırkımı- en büyük fatihlerinden ve bütün dünya hinin yetiştirdiği beş on büyük hü- ndardan biri olan Sultan Süleymanın âtçılık ve kanun kuruculuk bakımından ün dünyaya verdiği şöhret nispetinde fa- t ve adalet yönünden de onun ayrıca bü- üğünü meydana çıkaracak birçok vesi- r elimizdedir. Bunlardan biri vaktile bu yük Sultanın gençlik çağında 1526 sene- de kazanmış olduğu Muhaç muharebesin- Macar ordusunun arkasından çevirme eti yaparak bu bozgun orduyu bütün ün mahva sürükliyen Yahya Paşa oğlu Semendire sancak beyi Gazi Bali beye lerdiği bir mektuptur.

Gazi Bali bey, Muhaç harbinden çok yıl- sonra, bütün Rumelideki uç beyleri gibi urya İmparatorluğuna karşı ayaza ş ve on sekiz parça kale açmış ve otuz kadar esir alarak bunları tersanede ça- ları için İstanbula göndermiş ve ayrı- da birçok silâh, cephane ile pek fazla rda da para irsal etmiştir.

Fakat, ihtiyar gazi, ayni zamanda padi- an, bu hizmetine mukabil beylerbeylik vezirlik istemiş olacak ki, kendinde cut olan ve sancak beylerinin alâmeti nan iki tuğun üçe çıkarılmasını rica e- bir tuğ daha talep etmiştir.

Halbuki, devlet kanunlarında terfi ve kinin muayyen yaş, kıdem ve hizmet bilinde olduğunu gören Hazreti Süley- nasıl, Cirbe deniz harbinde hıristiyan fikler donanmasını mahveden Amiral e Paşaya vezirliği çok görüp kaptan pa- an ancak beylerbeyliğe terfi ettirmiş bir de kendine damet eylemiş ise, Gazi i beye de beylerbeyliği çok görmüş ve şu ı göndermiştir. Bu cevap lâalettayin hükümdarların cevaplarile değil, an- müslümanların mukaddes şahsiyetleri ı Ebubekirin, Ömerin ve Alinin eski sa- valilere yazdıkları cevaplarla mukayese ebilir. Bu mektuptan bazı parçalar nak- oruz :

[Yârı garım ve lâlayı ihtiyârım Gazi i Beğ ..... Berhudar olasın, yüzün ak ın. Bizden bir tuğ dahi rica eylemişsin. üz bir tuğ zamanı değildir..... Sana eti Muhammet el Mustafa s. H. nin pür fütûhunu verdik. Bu ihsan üzerine k olmaz. Şükrün bilip yerine getiresin.. Bilesin ki, Beğ olmak iki kefeli terazudur, kefesi cennet ve bir kefesi cehennemdir. dem adalet etmek yetmiş yıllık ibadetten ıldır. Ahireti hatırdan çıkarmıyasın..... ker olduğun yerlerde ve hükmünün geçtiği mahallerde kimseye zulüm ve taaddi eylemekten, begayet ihtiraz üzere olasın. Ruzi cezada bize itap olunursa senin yakana yapışırem. Ol vilâyetleri kılıcımla fethleyledim demeyesin. Memleket Allahü taalâ hazretlerinindir ve andan sonra bir halifesinindir(1). Sakınıp nefsine gurur getirmeyesin ..... Fetholunan kalelerin emval ve erzakını cümle Bey ülmal için almışsın. Bir veçhile rızayı hümayunum yoktur. Beşte birini alıp mütebakisini askeri islâma tevzi edesin. Askeri islâmın ihtiyarlarını baba, ortalarını karındaş ve gençlerini oğul bilesin. Babalara tâzim edesin. Karındaşlara ikram edesin. Oğullara şefkat gösteresin. Askeri islâma hiç bir veçhile müzayaka çektirmeyesin ve nimetini mebzul eyleyesin. Eğer hazinen tükenirse bu canibe ilâm edesin ki sana bir iki bin kese göndermekten aczim yoktur. Reaya fıkarasın tekâlifi azime ile rencide ettirmekten begayet ihtiraz eyleyesin. Bizim reayamızı rahat görüp küffar reayası rişk eylesinler, meyli muhabbetleri bizim tarafa olsun..... Bir adamı hizmetine kullandığın zamanda zinhar evvelki haline itimat etmeyesin. Çok kimseler vardır elinde fırsat olmadığı zamanda zahitlik ve salâh yüzü gösterip eline fırsat girdiği zaman firavun ve nemrut olur. Ol kimseleri tecrübe edip göresin, eğer evvelki hali son haline muvafıksa hizmetinde kullanasın..... İmdi ya Gazi Bali bey, sana dahi nasihatim oldur ki atın yükreğin, kılıcın keskinin ve beyden bahadırın saklayasın. Allahı Taalâ Hazretleri uğurunu açık ve kılıcını keskin eyleye ve seni küffarı hâkisar üzerine mansur ve muzaffer eyleye.]

Hepsini tamamile nakletmediğimiz bu mektubun içindeki nasihatler, büyük Padişahımızın ne mahiyette bir şahsiyet olduğunu göstermeğe kâfidir. İkinci bir cihan imparatorluğu olan bizim imparatorluğumuzu hakiki surette kuran ve teşkilâtlandıran ve onu bütün dünyanın muhacemesine rağmen dört asır yaşatacak esaslı temellere istinat ettiren bu cihan fatihinin ne fazillette ve ne kemalde olduğunu görmek için bazı parçalarını yazdığımız bu fermanı dikkatle okumamız kâfidir.

Profesör: Mükrimin Halil YİNANÇ

(1) Burada Halifeden Murat, tasavvuf itikadınca, padişahın kendisi değil, yeryüzünde Ulu Tanrının kudretinin tecelli ettiği, dünyanın mânevi hükümdarı olan Gavsi âzamdır.

Cumhuriyet, s. 64, 12 Birincikânun 1942, s. 5.

Şiir

Katlan yine lûtf isteme ölsen de acından
Tatmışlar ölür şi'rin o sehhar ilâcından!

Bir meyvaya benzer dökülen her yeni mısra'
Elbette çıkar başka filizler ağacından.

Gönlündeki âhûyu öpüp alnına tâc et
Ölmez o eserler ki doğar bin bir acından.

Tek gölge de olsan gezinen kendi yolunda
Bir zerre fedâ etmiyeceksin amacından.

San'at dağının zirvesi Sinâ gibi olsa
Bıktım demeyip tırmanacaksın yamacından.

Hiç yılma Edip işlediğin bir koca dildir
Yüz inci alınmak gerek ölsem haracından!

Edip AYEL

ESKİ TÜRKLERDE

BAYRAK

Yazan: **Hüseyin Namık ORKUN**

II

Evvelki yazımda eski Türklerde tuğ ve kotasdan bahsetmiştim. Bu yazımda bezden yapılan bayraklardan bahsedeceğim.

Şark İslâm tarihleri Türk kavimlerinin bayraklarının bulunduğunu vazih bir surette kaydetmektedirler. İbn Rustah Hazer Türklerinden bahsederken «her hangi bir tarafa hareket ettikleri vakit tamamile müsellâh olarak giderler. Göğüslerini zırh kaplamış olup bayrakları da vardır.» demektedir. Peçeneklerden bahseden Gardezi'de «birçok» silâhları vardır, ve gümüş kemer taşırlar. Harpte yukarı tuttukları bayrakları ve mızrakları da vardır.» satırlarını okumaktayız. El Bekri de Peçenekler hakkında ayni malûmatı vermektedir.

Orta Asyada Türk kavimlerinin kullanmış olduğu bayraklar Almanların buralara yapmış oldukları sefer heyetleri tarafından elde edilmiş olup Le Coq Bilderatlas da bunların kopyalarını neşretmiştir. (Meselâ 32, 68, 70, 116 ncı şekillere bakınız).

Şimdi bu verdiğimiz izahatı burada keserek Peçenek kabile isimlerinden bahsedelim: Sekiz Peçenek kabile ismi şunlardır: 1-Yavdı Erdem, 2-Küverçi Çur, 3-Soru Yula, 4-Kara Külbeğ, 5-Yağız Bay, 6-Bula Tilmaç, 7-Boru Kapagan, 8-Kökşin Çopan. Bu isimlerin ikinci kısımları eski türkçede birer ünvandır. Birinci kelimeler ise sıra ile şu mânaları taşımaktadır: 1-Açık, parlak (= beyaz), 2-Güvercin rengi, 3-Gök rengi, 4-Esmer 5-Kara, 6-Koyu esmer, 7-Duru, 8-Alaca. Bu renk isimleri ilim adamlarının dikkat nazarını çekmiş, bunun bir tesadüf eseri olmadığı göze çarpmıştır. Bunu evvelâ Prof. Nemeth şöyle izah etmişti: Bu renkler Türklerin süvari kuvvetlerini göstermekte ve her müfrezenin binmiş olduğu atın rengini işaret etmektedir. Halbuki Györffy György buna itiraz etmekte ve bunların at renklerini değil bayrak renklerini gösterdiğini ileri sürmektedir. Györffy buna ayrıca bir de sarih misal verdiğinden bu izah tarzı akla daha yakın gelmektedir. Binaenaleyh Türklerde bayrakların renklerine göre boyların ayrıldığını görmekteyiz.

Mızrak ucuna takılmış at kuyruğundan yapılan tuğ Türklerde en fazla yayılmış olan bayrak şeklidir. Kâşgarlı Mehmut da bu bayrağı tarif etmektedir. Bu umumi şekilden sonra tuğun altında ucu birkaç çatal olan boyun bezden bayrağı takılırdı. Bu nevi bayraklar gerek Turfanda ve gerek Tun-huangda bulunan resimlerde vazih bir surette göze çarpmaktadır. Hatta Doğu Hunlarını tesvir eden bir Çin resminde de bu nevi bayrağı görmekteyiz. Türk bayrağının Asyadaki mahiyetini ancak bu resimlerden tetkik etmek mümkündür.

Anadoludaki eski Türk bayraklarının şekillerini kati bir surette bilememekteyiz. Yalnız bayrak üzerinde ay resminin çok eski olduğu muhakkaktır. Orta Asya motiflerinde aya tesadüf ettiğimiz gibi ayın Türklerce mukaddes sayıldığını da biliyoruz. Çin tarihleri Türk hükümdarının gündüz güneşe, gece aya ibadet ettiğini kaydetmektedirler.

Bunların daha doğrusu Attilânın bayrağında başında bir taç bulunan kuş resmi olduğunu da biliyoruz. Bu rivayet bir Macar kaynağından çıkmış olup bunun sihhatini araştırmak pek mümkün değildir. Ayni kaynak burada resmedilen kuşun Macarca turul ismini taşıdığını kaydediyor. Bu kelime Türkçemizdeki tuğrul kuş isminden başka birşey değildir.

Çin tarihleri Kırgız Türklerinin hükümdara mahsus bayrakları olduğunu kaydettiği gibi pek sarih değil ise de kırmızı rengi hörmet makamında (bayraklarında?) kullandıklarını da yazmaktadır.

Göktürklerin bayrakları olduğunu da çok iyi biliyoruz. Kurt başını bu bayraklarının uçlarına takmakta idiler.

Türk bayrağının en eski devirlerdenberi kırmızı renkte olduğunu Kâşgarlı Mahmudun bir kaydı ile yukarıdaki Kırgızlara ait satırlarda görmekteyiz. Kâşgarlı Türk bayrağının turuncu olduğunu ve bunu uğur saydıklarını kaydediyor. Yukarıki satırlarda da Kırgızların kırmızıya hörmet ettiklerini görmüştük.

Türklerde ak sancağın da kullanıldığına dair bazı kayıtlar vardır. Hattâ Osmanlıların en eski sancaklarının ak olduğuna dair bir rivayet de vardır.

Eski Türk motiflerinde ay şekillerini burada izah edecek değiliz. Bunun eskiliğini de evvelce kaydetmiştim. Binaenaleyh kırmızı ve ay motifli Türk bayrağı en eski Türk senbolüdür. Yıldıza gelince: Bunun son zamanda, Tanzimat sıralarında bayrağımıza konduğu malûmdur.

Küçük Mehmet'e şiirler: 1

Bayrak

Çırpın kalenin burcunda
Alev alev yan bayrağım
Gençliğim yolunda fedâ
Şehitler süsü bayrağım.

Bütün bayraklar bana el,
Var mı senden başka güzel.
Gel, bağrıma basayım gel,
Seni ateşten bayrağım.

Göğsümü uğrunda gersem,
Canımı istesen versem.
Gölgende murada ersem.
Tarihi şanlı bayrağım.

Elde bayraklar yürürüm,
Düşümde bayrak görürüm,
Bayraksız kalsam ölürüm,
Beni, yaşatan bayrağım.

Bu bayrak gözümün yaşı,
Bu bayrak başımın tacı,
Bayraksız yaşamak acı,
Gelin duvağı bayrağım.

Yağcıoğlu selâm eder,
Başım üstünde yerin der,
İşte, dünyayı yok eder,
«Büyük ünvanlı» bayrağım.

Halim YAĞCIOĞLU

Yaşayış

— E. Hasan'a

İçimden yana yana,
Tanrıma hamdüsenâ
Ederek yaşıyorum!

Yolundan sapanların,
Dünyaya tapanların
Haline şaşıyorum.

Varsın desinler deli..
Ben bu «âşk» a düşeli
Her gücü aşıyorum!

Doluyor, taşıyorum...
Hakka yaklaşıyorum..

Erzurumlu YANIK

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 14 **Yazan : BARKIN**

Dergâhta böylece birçok saatlerim geçti, dünyadan ayrı ahrete daha yakın bambaşka bir âlemin acaip manzaraları beni oyaladı.

Dergâhtan çıktım, sola sapan caddeyi takip ederek Tirpolia kapısına kadar gittim. Acmer şehri etrafındaki surlar burada iyi muhafaza edilmiş. Kapıda Babür oğulları devrinin üslûbu seziliyor ve Lahor ve Delhideki güzel şehir kapılarına benziyor. Buradan biraz daha gidince Hindistandaki islâm mâbetleri ve Türk eserlerinin en eskilerinden biri olan (Muhammed Guri) nin camiine varılıyor. Hintliler bu camie Arhai din kâ conpura mescidi diyorlar. Ordu dilinde bu iki buçuk günde yapılan cami mânasına geliyormuş.

Yukarıda Hindistana inen Türk hükümdarlarından bahsederken (Şehabüddin Muhammed Guri) nin de adı geçmiştir. Gazneli Mahmuddan sonra Hindistana inip orada yerleşen bu tarihi şahsiyetin ehemmiyeti çok büyüktür, çünkü Hindistan Türk devletleri tarihi Gurlu Mehmed ile başlar. Acmer şehri Raçpotananın merkezi olduğundan önemi pek büyüktü. Gurlu Mehmed de burayı fetheder etmez bu eski Raçpot şehrindeki büyük Hindu mâbedini derhal ve akıl ermiyecek bir süratle camie çevirmiş ve askerlerile burada cuma namazını kılmıştır. Binanın Hindu mâbedinden islâm camiine döndürülmesi iki buçuk günde bittiğinden müslüman Hintliler bu camie Arhai - din - ka - Conpura derler. Bu hâdise 12 miladi asrı sonlarında olmuş, sonra Şemseddin Altamış veya İltutmuş 13 üncü asır başlarında bu camie muhteşem bir cephe yaptırmıştır.

Cami ufak bir tepeciğin üstünde olup merdivenle çıkılıyor. Avluya girmeden evvel muhteşem bir ön yapının altından geçiliyor. Kapının kenarlarında ve üzerindeki tezyinat ve bilhassa sitilize sülüs yazı aynen o tarihlerde Orta Asyada yapılmış olan Türk eserlerinde görülen tezyinat gibi. Bu hal bize Türklerin yalnız kaba bir silâh kuvvetile gelen istilâcılar olmayıp belki kendi ustaları, kendi mimarları ve sanatkârları ile fethettikleri ülkelere giren ve buralarda kendi üslûplarını tesis ve etrafa kabul ettiren medeni bir camia olduğunu gösterir. Camiin bu ön yapısı ile sonradan içerideki kısma yaptırılan cephesi Hindu mâbetlerinde görülmiyen bir ihtişam, bir büyüklük, muvazenesini bulmuş, ruha sükûn ve huzur veren bir sanat olgunluğu gösteriyor. Bu ön yapının altından geçilince büyük avlunun garp tarafına yapılmış muhteşem cephe göze çarpıyor. Cephenin tam ortasındaki büyük ve yüksek sivri kemerli kapı üzerindeki iki ufak ve minare kaidesine benziyen çıkıntıların biraz daha yükseltildiğini tasavvur edersek işte Sivas ve Erzurumdaki Selçük cami kapıları meydana gelecek! Biribirinden bu kadar uzak memleketlerde gördüğümüz Ortaçağ Türk eserlerindeki bu benzeyiş evvelâ insanı hayrete düşürüyor. Fakat sonra aşağı yukarı ayni zamanlarda Orta Asyadan Hindistana veya Anadoluya inen Türklerin bu ülkelere ana yurtlarındaki üstün milli kültürü getiren, buralara sokup yerleştiren ve asırlarca yaşatan ayni bir milletin muhtelif kolları olduğunu düşününce bu benzeyişi tabii görmek lâzım geliyor.

Camiin cephesindeki büyük kapının iki tarafında üçer tane kemer var ki asıl methalin yüksek kemeri ile 7 tane kemer oluyor. Bunların en dıştaki iki tanesi ile ortadaki kemerler sade sivri kemer olduğu halde methalin iki yanındaki ikişer kemer dilimli sivri kemer tarzında yapılmış ve böylece ayni tertipteki 7 kemerin hasıl edeceği yek nesaklık tesiri giderilmiş. Kemerlerin kenarlarında gayet nefis sitilize kûfi ve düz sülüs yazılar var. Bu yazıların Arap yazısının inkişafı tarihi bakımından büyük ehemmiyeti vardır. Fergusson bu yazıları bütün İslâm âlemindeki sitilize kûfi yazıların en nefis örneklerinden biri olarak tarif eder.

Bu muhteşem cephenin kemerleri altından geçildiği zaman insan bambaşka bir manzara ile karşılaşıyor: Sıra sıra sütunların taşıdığı hal tarzında koridorlarla eski bir Canya mâbedi! Sütunların üzerinde Mont Abudaki mâbette olduğu gibi aşırı derecede oymacılık ve işçilik ile boş yer kalmamış. Hallerin üzeri bir sıra ufak ve basık kubbelerle kaplı ve bunların iç yüzü de yine Mont Abu ve Açal Gardaki Canya mâbetleri gibi çeşitli nakışlar ve süslerle dolu.

Bazı fakirler mabetler önünde dua ve dinî kıraatle meşgul..

Yukarıda da yazdığımız gibi Gurlu Mehmet ile Şemseddin İltutmuş bu mâbedin cephesini ve avluya girecek ön yapıyı yaptırarak mâbedi islâmlaştırmışlar, fakat içerisine dokunmamışlar veya pek az değişiklikler yapmışlardır. Buna benzer Hindu mâbedinden bozma bir cami de Delhide Kutub Minar'ın yanındaki Kuvvetül islâm camiidir. Bu camilerin ikisinde de cephe sonradan yapılmış, içerideki sütunlar Hindu sanatının güzel birer nümuneleri olarak bırakılmıştır.

— Arkası var —

Yarlık, sayı 64, cilt 3, 12 Birincikanun 1942

Şair Emin Bülent

◆◆

Yazan :
Orhan Seyfi ORHON

◆◆

Emin Bülendin ölümü, onu tanıyanları yalnız derin bir teessüre değil, hayrete de düşürdü. Çünkü henüz genç sayılacak bir yaşta ölen Emin Bülent sağlam vücutlu, yaman bir sportmendi. Galatasaray futbol takımında oynadığı sıralarda kuvvetli mısraları kadar sert şütlerile de dikkati çekiyordu.

İbrahim Alâeddin Gövsa, «Şair Arkadaş-

Emin Bülent, Galatasaray futbol takımında oyun oynadığı sıralarda. (x) işaretlisi Emin Bülenttir.

Emin Bülent sevdiği köpeği ile..

lar» adlı manzumelerinde onun için şöyle diyor.

O şairin ki nasıl kahramansa «futbol» de
Hayal öyle kavi gölgelerde «sembol» de.

(Fecriâti) cilerin arasında onun yüzünün keskin çizgilerle arkadaşlarından ayrıldığını görüyoruz. Bu zümrenin içinde yarın için en çok ümit veren oydu. Daha o zaman (Hacerle İsmail) gibi renk, ışık ve esrar dolu manzumeleri göze çarpıyordu. Şairin, şahsiyeti ilk mısralarda görünüyordu:

Sema ve çöl, çölün üstünde bin nücum eriyor
Son ay ziyası nihan ufka bir hüzün veriyor.

Fakat ne oldu? Sebep neydi? Bu en çok beğenilen şair birdenbire ortadan kayboldu. Onun yerini sporcu ve memur Emin Bülent tuttu.

Edebiyatı terkedişini onun tevazuuna, mahviyetine verenler çoktur. Fakat dikkat edilirse, bunun içinde yaptıklarını kendine kâfi görmemek gibi büyük bir gurur da var. Emin Bülent baba ve ana tarafından iki asil aileye mensuptu. Babası : Serdarı Ekrem Ömer Paşa, annesinin babası: Müşür Cemil Paşa. Fakat bu iki asil aile ona hiç bir servet bırakmamıştı. Yaşamak için mütevazıane çalışmıya mecburdu. Öyle yaptı. Fakat ismini büsbütün silmekle de gururunu korudu.

Uzun bir sükûttan sonra (Aşiyan) mecmuasında (Hisarlar) isimli manzumesinin intişası etrafta akisler uyandırıyor. Bu manzume milli gururu okşıyan kuvvetli, devrine hâkim bir eda taşıyor:

Guruba karşı mehabetle dinlenen kuleler,
Neden semanızın üstünde yok nevai zafer?
Neden bugün tepenizden zalama doğru akan
O kuşların uluyan nağmei siyahi figan?

Bilhassa şu mısralar, haşmetli bir mazinin çok canlı bir tablosudur:

Yanar sönerdi duvarlarda şanlı miğferler,
Gezerdi kal'ada müthiş sarıklı askerler...

Emin Bülent tekrar sessizliğine çekiliyor. Adeta ismini unutturmıya çabalıyor. Milli hareketlerin edebiyata henüz geçmeğe baş-

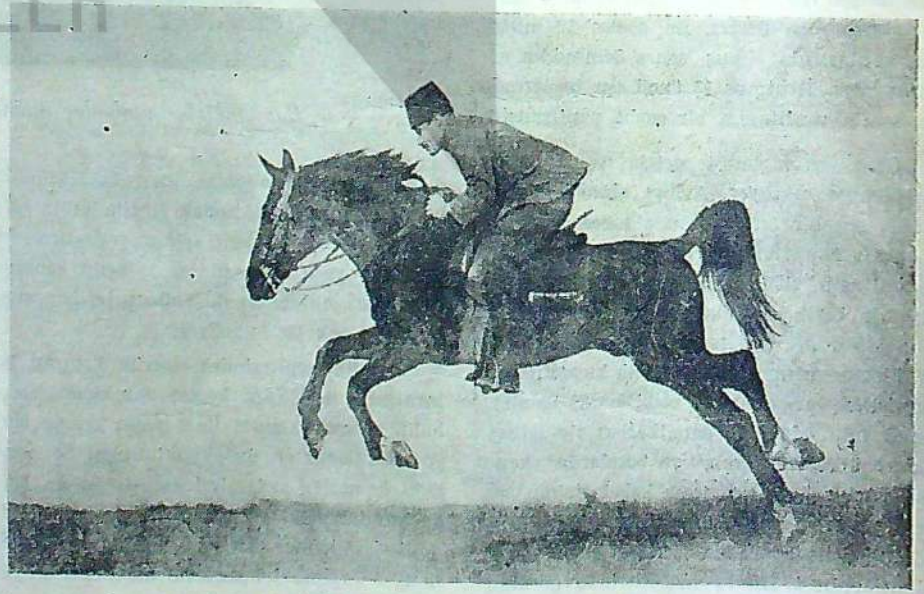

Mania atlarken...

nin Bülent avcı arkadaşlarile, avladıkları bıldırcınların, çıtlukların, tavşanların altında. S:64, 12. Bir. Kon. 1942

Emin Bülendin çocukluk resmi

ı sırada onun yine birdenbire (Kin) sumesinin çıktığını görüyoruz.

ı şurezarı kalbimi kinimle beslerim,
lbimde bir silâh ile ferdayı beklerim.
brinde müsterih uyu ey namdar atam,
âdının bugünkü adı sade intikam!

Diyen bu manzumede şair en gür ğü sesile şöyle bağırıyor:

in cebini zalimi affetmedim seni;
küm ve düşmanım sana kalsam da bir kişi

Bu şiir tekrar büyük akisler uyandırdı. iyat âlemi bir müddet Emin Bülendin le çalkandı. İlk Türkçüler bu şiire aralaıa para toplayıp bir hediye bile gönderdi-

Fakat Emin Bülent yine sessizliğine dal-Mutat hayatını yaşamıya başladı. Ailesinsonra en çok sevdiği şey spordu. Boş nlarını avcılıkla geçiriyordu. Bu iptilâ-

Emin Bülent avda

sından bahsedenlere :

— Ben avı sevmiyorum, tabiati seviyorum. Tenhalığı seviyorum. Uzleti seviyorum, avda bütün bunların hepsi var.

Diyordu. Umumi Harbe süvari zabiti olarak iştirâk etmişti. İyi ata biniyordu. Bu harp başladığı zaman çok üzülmüştü. Türkiyenin harbe girmesini istemiyordu. Fakat harbe girmek ihtimali aklına gelince coşuyor:

— Atım yoksa, başkasının atını alır, harbe giderim! diyordu.

Köpeğini seviyor, onunla saatlerce oynamaktan zevk alıyordu. Avda, köy kahvelerinde köylülerle konuşmaktan büyük bir haz duyuyordu. Hastalığını duyan köylüler, köy kahvesinde toplanıp onun için sıhhat dilemişler ve evine kadar gelip hastalığını sormuşlardı. Karısına büyük bir sevgi ve sadakatle bağlıydı. En büyük emeli, biricik kızı Saranın anne olduğunu görmekti. Son dakikalarında kızına şu mektubu yazdı:

«Canım Saracığım,

Sana uzun mektup yazamıyorum. Fakat her zaman canımın içindesin. Sana çok iyi dualar ediyorum ve anacığını Allaha emanet ediyorum, canım evlâdım!

Emin Bülent»

Altı ay evvel midesinden şikâyete başlamıştı. Yavaş yavaş ıstırabı arttı. İki ay kadar evvel hastaneye kaldırdılar. Hastalığının kanser olduğu teşhis edildi. Fakat kendisine söylemediler. Belki de bunu biliyordu. Fakat etrafındakilere hissettirmiyordu. Hattâ ameliyat olmak üzere, Ankaradan İstanbula geldiği zaman eşi bayan Meleğe:

— Sakın merak etme, demişti, iki üç günlük küçük bir ziyaret...

Hastaneye gireceğini söylememişti. Hastaneden çıktıktan sonra hastalığı ağırlaştı. Ölümüne kadar kendisini kaybetmedi. Çocuklarına teselli vermekte devam ediyordu. Son dakikalarında bile onlara:

— Ah, ne kadar yazık.., Bilseniz ne üzülüyorum. Sizi uykusuz bıraktım!

Diyordu. Son sözleri şunlar olmuştur:

(Sonu 15 inci sahifededir)

Emin Bülend'in son resmi

Cinaralti 3:64

ESKİ BİR İHTİLÂL ŞAİRİ

Ahmet Kemal Akünal

GINARALTI, Nu.64, 12 B.kânun 1942.

1910 da Ahmet Kemal Kafkasyada Bâkûda

Geçen hafta, ihtilâlci eski bir Türk şairini kaybettik. Ahmet Kemal Akünalı. Son zamanlarını tam bir inziva içinde geçiren bu ihtilâlci şair, Abdülhamit devrinde Namık Kemalin izinde yürümüş, hürriyetçilerle birleşerek (istibdat) ve (sultan) aleyinde şiddetli hicviyeler yazmış, bir iddet Avrupada, Mısırda yaşamış, adan Rusyaya geçmiş, Kafkasyada çülük yolunda çalışmış, hattâ bir a Rus çarlığı tarafından idama hkûm edilmiş, macera dolu bir haat sürmüştü. Onun adına Mektep ve veti Fünun mecmualarında rasgeliruz. Fakat o, Serveti Fünuncular yonu tutmadı. Sadece bir sanat ve ebiyat adamı olmak, idealist ruhuna iyordu. Şairlikten ihtilâlciliğe geçşöhret ve menfaat duygularından ukaldığı için ancak küçük bir dost tinde tanıldı. Bugün aramızda et Kemali yalnız edebiyat ve inkirihile uğraşanlar biliyor.

Ahmet Kemal Akünal, hayatınkişiye en çok hayrandı: Namık Kemale, Ali Suaviye, Atatürke. İlk gençlik çağlarında tıpkı Namık Kemal gibi bir hürriyet âşıkıydı. Bir şiirinde, büyük vatan şairini hatırlatan bir eda ile şöyle diyor:

Mutlakıyet hangi simasile çıksa düşmanım,
Ben bu yüzden bin belâ gördüm de meyus olmadım.

Hürriyete kavuşmak... Fakat bu yüzünü görmediği ideal güzeli neredeydi? Yollarını gözlemekten gözleri kararan âşık, bu sevgiliye ne zaman kavuşacaktı?

Gözümle görmediğim bir cemale hayranım
Gözüm karardı onun rahı intizarında!

O da, öbür hürriyet âşıkları gibi Mısırdadır. Ve padişaha hicviyeler yazmaktadır:

Yıkmadık ev, yakmadık can koymadın eşah dun,
Memleket viraneler halinde şimdi sernigûn
Sıkleti ruhunla meşhetler ile zarü zebun,
Sen işitmezsen bizi bir gün duyar Rabbi şüun,
Bil gün Azrail hakkından gelir ey Fir'avun!
Yıktığın ev, yaktığın can, içtiğin kandır bugün,
Hilkatinden hâliki zişan peşimandır bu gün,
Zatına küfreylemek aynile imandır bu gün
Cismini Allah ede Fir'avunu yakmakçün odun,
Bir gün Azrail hakkından gelir ey Fir'avun.

İhtilâl şairi Ahmet Kemali, asıl Ali Suavi büyülüyor. Ruhundaki fırtınayı dindirmek için bir kıyam lâzım. Ali Suavi için yazdığı bir manzumede bunu, o devrin üslûbile anlatıyor:

Kıyam!.. İşte Suaviden aldığım mâna!
Kıyam!.. İşte Suavi bununla sakindir!
Kıyamlar, heyecanlar, cidallerle ona,
O, fikri hâyice ancak sükûnu ruh gelir!..

Ruh sükûnünü kıyamlar, heyecanlar ve cidallerde bulmak... Onu vatan hudutları dışında, tehlikeler ve yoksuzluklar içinde sürükleyen cazibe bu olsa gerek...

Bundan sonra şairi, Türkçülerin safında buluyoruz. Kafkasyaya gidiyor. Orada «Neşri Maarif cemiyeti» Ahmet Kemali himaye ediyor, (Türk jimnazı) na müdür oluyor. Hüseyin zade Ali ve Ağaoğlu Ahmedin çıkardığı Füyuzat ve Güneş gazetelerine zı yazıyor. Meşrutiyette bir aralık, tanbula geldikten sonra tekrar Bak dönüyor. Orada İttihat ve Terakki nı diye yakalanıyor. İdama mahkû luyor. Hariciye Nezaretinin teşebb le kurtuluyor. İstanbula dönüyor. kan harbinden sonra Gelenbevi tanisine edebiyat muallimi oluyor. ha sonra Ankara Sultanisine müdür luyor. Umumî harpte İstanbulda m zevi bir halde yaşıyor. Sonra diyeye giriyor. Son yıllarını ayda lira tekaüt maaşile İstanbulun uzak köşesinde inziva içinde geçiriyor.

Ahmet Kemal Akünalın Tü lük tarafını (Vatan yavrularına n ismile neşrettiği bir risalede gör ruz. Ninni, mani şeklinde, hece vez yazılmış kıt'alardan mürekkeptir.

Işıklandı tan yeri,
Tan yeri, Turan yeri.
Yürüyelim isterse
Boyasın alkan yeri.

عبدالحمید کن یرمی بشنجی جلوس سنه سی

یمادق او، یامادق جان قویمادگ ای شخص دون!
مملکت ویرانلر حالنده شیمدی سرنگون..
ثقلت روحکه مشهد لرید زار و زبون!
سن ایشیتمز سه کز بری، برگون دوبارت بشون:
برگون عزرائیل حقکدن گلیر ای فرعون!

دولت خیر سزلرد اضرافگ که، سن سرکرده سگ؛
تعش منلو جلد ملکگ، ملتگ پرورده سگ!
وید صاقلاندگ که عزرائیل یلمز نزده سگ؟
ملت ایتمز سه سنی اخلافگه عبرتنمون
بویله قتار حقکدن گلیر ای فرعون!

دویدوغگ آوازه ماتمگ گولکدن، اویناگ!
یرمی بشی یلدرنه خوش پرور اویونلر اویناگ!
بولا گردابیسگ که دوریاگن چپ قاینادگ!
صبر ایله اقبالدر ملک شهنشاهی، صوگگ:
برگون عزرائیل حقکدن گلیر ای فرعون!

Ahmet Kemalin bir hicviyesinden
(kendi el yazısile)

o

Elinde ok, kalkanın,
Göğsünde hak Kur'anın.
Al ocünü orada
Bakan şehit atanın.

o

Yeşil dağlar, gök çaylar,
Baygın bakışlı aylar.
Hasret kaldım, görmedim
Geçti de yıllar aylar.

o

Selâm vermek arasda
Bana kısmet olmazsa,
Mezarımdan al götür,
Kalbimi göm Kafkasa.

o

Oğlum Oğuz oğludur.
Göğsü iman doludur.
Yürü, uğurlar olsun,
Aras cenneti yoludur..

Ahmet Kemal Akünalle biz, Çınaraltına yazdığı bir mektupla gıyaben tanışmıştık. Bize iltifat eden bu mektubunda şöyle diyordu:

«Çınaraltı'nı devamlı ve dikkatli okuyorum. 10 uncu ve 11 inci sayılardaki (Tarihten dersler) ve (Cumhuriyet bayramı) başlıklı yazılarınızı tekrar tekrar okudum. Okudum değil âdeta susuzluktan bağrı yanmış bir hasta gibi içtim... Halk, duyup söyliyemediği derdini dökecek kalemin yolunu gözlüyor. İşte o makalelerinizle bu kalem siz oldunuz diyebilirim. Tebrik ederim.»

Yazık ki, üstadı ziyaret etmeğe imkân bulamadık. O son demine kadar inziva köşesinde kaldı. Bize gönderdiği mektubunda Atatürke hayranlığının derecesini gösteren şu kıtayı yazıyordu:

ATATÜRK

Bu vatan Türke yadigârındır.
Ebediyet başında diz çökecek,
Çünkü mehdin senin, mezarındır.
Rabbimin arşidir senin türben,
Senin Allah türbedarındır.

Ahmet Kemal Akünal 1875 te İstanbulda doğmuştu. Babası Miralay Rasim beydi. Şairin, ölümünden dolayı onu seven dostlarını, ailesini ve mümtaz bir genç, liyakatli bir şair olan oğlu Dündar Akünalı bütün kalbimizle taziye ederiz.

O. S. O.

Şiir ve Fikir

Yazan: Edip AYEL

Bazı manzumelere «didaktik» damgasını vurup omuz silktiğimiz çok vakidir. Bu vasfı taşıyan yazıları **şiir** addetmeyiz. Bunlarda ilhamın hiç bir rol oynamadığına inanmışızdır. Bu **öğretici** yazıların yegâne meziyeti manzum oluşlarıdır.

Bakınız estetikçi **Alain** bu gibi yazıları nasıl târif ediyor: «Bir manzume ki içindeki fikir, şairin menzumeye verdiği şekilden önce mevcut idi, o manzume didaktiktir. Hakikî şair mısraı yaparken ifade ettiği fikri bulandır.»

Bir mısraın his, hayal ve fikirlerin ahenktar bir sentezi olduğu esas olarak kabul edildiğine göre bunlardan **fikir** unsuru üzerinde biraz durmak zahmete değer.

Yazı yazmak tesadüflerle dolu bir sanattır. En basit bir mektup bile çoğu söylemek istediğiniz şeyle alâkası olmıyan binlerce kelime arasından yapılan bir seçme ile meydana gelir. Bu kelimeleri neye nazaran intihap edersiniz? Evvelce tesbit ettiğiniz bir fikre nazaran; öyle bir fikir ki bütün vuzuh ve sarahatını ancak bu seçme işinde sabır ve talihiniz varsa kesbedecektir. Bu tarzda yazdığınız şeyde bir şiir olmak imkânı yoktur. Çünkü bu yazıda **fikir** önden gitmekte, esas teşkil etmektedir; çünkü bir şeyler ispat etmek, izah etmek endişesindesiniz.

Daha ileri giderek **Alain** diyor ki: «Şairin önceden bir **fikri** olamaz. O, insan bünyesine yaraşan ve yarıyan bir tarzda yaşar ve duyar. Şair olan kimse hiç kuvvetten düşmemesine gayret ettiği bu hayatı ritimle hareket eder, işe başlar, yani kelimeleri davet ederek onları telâffuz, vezin ve seslerine göre tertip eder; ve işte böylece «fikir» ini keşfeder. Her hangi bir lisanı teşkil eden kelimelerin ses ve mânaları arasında gizli ahenkler mevcut olmasaydı bu «keşif» imkânsız olurdu.»

Dile karşı beslediği bu itimat şaire has bir imandır. Şairin tannan bir enbube olan vücudunu seslendiren bulduğu bu kelimeler yalnız mantık mahsulü olduğu zannedilmesin, bilâkis bu fikirler bazan insana şaşkınlık bile verirler. Nasıl şair onları ritme, yani bir nevi büyüye borçlu ise siz de o fikirleri (veya mazmunları) kabul için kendinizi ayni havaya uydurmağa mecbursunuz. Şiiri ilkönce inşat edin yani ruhunuzu şiirin formuna sokun. O zaman fikirlerin şairin en derin hislerile vâki olan imtizaçları, kaynaşmaları yüzünden başka bir parlaklık, başka bir kuvvet aldıklarını göreceksiniz. Hülâsa şairlerin fikirleri bu merhalelerden geçerek «fikir» olurlar.

Ayni mütefekkir, şair olmıyanlar hakkında şu hükmü veriyor: «Şair olmıyan şair»i ilk önce nesir olarak düşündüğünü nazım haline koyar; ve bize: «Acaba bu adam niye maksadını nesirle ifade etmiyor?» sualini sordurur. Alain'e göre her büyük eser şiirle fikri mezceder; en kuvvetli şairane mazmunlar tesadüf eseridir, ve doğrulukları bahis mevzuu olmadan önce güzeldirler. Güzellik önceden düşünülerek vücuda getirilemez.

Nesir her türlü fikirlerin ifadesine elverişli şekildir. Nazm için mesele böyle değildir. Şair bize şiirini maddî varlığımızla temasa girerek duyurur; bizi telâşa düşürür, tahrik eder, teskin eder, ve böyle yaparak ta kendi «fikir»lerini bulur.

Bir şair ifade itibarile size karanlık gözüküyorsa bunun sırrını uzaklarda aramayın. Burada karanlık olan ancak şairin fikrile bizim benliğimizin mucize şeklinde beliren ve muamma halini alan o çok güzel kaynaşmasıdır.

Şiirde fikir meselesini **Alain** birkaç satırla ne güzel hülâsa etmiştir : «Şaire düşen vazife her çeşit sesi ilkönce müzik, sonra fikir haline getirmektir.» Buna karşı Valery'nin şu mütalâasını da kaydetmeden geçmiyelim:

«Söylenmesi lâzımgelen şeyin mısralarda iyice, tamamen söylenmesi hemen hemen imkânsızdır»

Bütün bu mülâhazaları rahip Bremond'un şu mütaleasile hülâsa edelim:

«Bazı şairler ölüyü, hattâ hiç yaşamamış olanı bize diri imiş gibi yutturmak isterler ve bazan da muvaffak olurlar. Bunlar boş mâbetteki çılgın âbitlerdir. Şiirleri nekadar nesre kaçmışsa onlar da o nispette o nesrin şiir olduğuna kanidirler. Hakikî şiir ne imajlarda, ne fikirlerde, ne de kelimelerdedir. Onların içinden geçen ve onları yücelten «esrarengiz şey» olmadıkça ortada şiir yoktur.» **Edip AYEL**

MİLLİ KÜTÜPHANE

Varlık, cilt 3, sayı 64, 12 Kanunuevvel 1942

BOĞAZİÇİ MEHTAPLARI:

Mehtapta görünen güzellikler

Yazan: Abdülhak Şinasi Hisar

Mehtap görülen her şeyi yumuşatıyor, hülyalaştırıyor, güzelleştiriyordu. Üstlerine garip bir füsunla ışıklar dökülmüş bu menekşe renkli dümdüz sular, bu çiçek tarlası gibi koklanan mavi hava, ve gönülleri azad eden bu musiki gûya derin bir aşk için hazırlanmış oluyordu. Bütün bu kayık ve sandal kafilesindeki insanlar uyuşmuş, aşka ve onun verdiği melâle düşerek bir vuslat umar gibi o intizar havasını teneffüs ettiklerini, o mucizenin büyük gölgesiyle kendilerine sirayet ettiğini duyuyorlardı.

Zira tabiatın güzelliği böyle arttıkça içimizdeki sevmek ihtiyacını çoğaltır. Dünya en güzel ve hayat en uysal olduğu zamanlarda güncelik alâkalarından kurtulan ruhumuz en mahrem varlığımıza dönmek ve aşkımıza ermek ister. Sevdiğimiz şeyleri, suları, gökleri, mehtapları, gûya sevgilimizin ellerini, yüzünü, gözlerini bunlara bile tercih etmek için severiz. Tabiat güzelliğinin ruha verdiği genişlikle, herkes, içinde ve hayatında duyduğu boşluğu ancak aşkiyle doldurabileceğini anlar.

Bütün bu kayık ve sandal kafilesindeki insanların edalarında talihin ve aşkın saltanatına boyun eğdikleri görülüyordu. Gûya hepsi de biliyorlardı ki aşk bütün hayatın fedakârlıklariyle beslenen, fakat bütün zevklerine üstün gelen ruhani bir varlıktır. Herkes gûya sazın kendilerine hudutlarını açtığı bu iklim içinde yüzüyordu. Kim bilir, belki de hepsinin yaşadıkları veya hatırladıkları bir anda duydukları aşk bu gecelerin şiirini belki sonuncu bir mâna ile taçlandırıyordu. Hepsi de ruhlarını bütün bu güzelliklerden, mehtaptan ve sazdan doğan hulyalara açmışlar, sessizlik ve hareketsizlik içinde kendilerini aşkın ilhamlarına ve rûyalarına salıveriyorlar, esatiri bir zaman içinde yüzmeğe koyuluyorlar, gûya bir sevgilinin vuslatına doğru gidiyorlardı.

Zira ruhumuzun aradığı kâmı bize verecek ancak aşkımızdır. Dünyanın gönlümüze hayret veren güzellikleri, çiçekler, mehtaplar ve gökler bizim için sevgilimizin bakışlarında açılır, parıldar ve sonsuzlaşır. Hayattan tatabileceğimiz meyvaları kendi ellerimiz koparamaz; onları ancak sevdiğimiz ellerin sıcaklığiyle toplıyabiliriz. Bizden kaçan bütün dünya nimetlerini sevgilimiz bize bir sözüyle verir. Tabiatın derin ve ezeli hayat ve şefkatını ancak sevgilimizde duyabiliriz. Kâinatın gönlümüzü şaşırtan bütün dağılmış güzelliğini ancak sevdiğimiz yüzde gûya bizim için toplanmış buluruz ve onu öpmek hissini bize ancak sevdiğimiz dudaklar verebilir. Hayatı sevgilimiz için severiz. Belki sevgilimizde sevdiğimiz hayatımızdır. Açık gözlerimizin isteği sevdiğimiz gözleri görmektir. Söze başlasak ağzımızın söyliyeceği sevdiğimiz sözleri çağırmaktır. Serbest olsak ellerimizin kârı sevdiğimiz elleri tutmaktır. Hayatımızı hep aşkımız için severiz.

Hanımlar Abdülhak Hâmidin — o zamanlar her hafta okuduğumuz «Serveti Fünun»da bazı parçaları neşredilmiş olan — «Finten» inde: «Ağız bir his, saçı bir nefha, gözler fikr-ü hülyadan, — Denir bir gölgede tair bu mahlûkat rûyadan!» diye tasvir ettiği bir takım mahlûklar halindeydiler. Sırf bu geceye gûya ezeli bir davete icabet etmek için gibi hazırlanmıştılar ve mehtap üstlerinde ışıkları ve gölgeleriyle ince ve yeni güzellikler örüyordu.

Hanımlar yalnız baş örtülerinin bürümcükleri ve yeldirmelerinin işlemeleriyle süslenmiş, yalnız lâvantalarının iklimine sarılmış değillerdi, ve üstlerinde parıldıyan yalnız pırlantalar ve inciler değildi. Biz emindik, mademki gözlerimizle görüyorduk ki dünyanın en ince hisleri ve zarafetleriyle süslenmişlerdi. Doğrusunu söylemek için demeliyiz ki üstlerinde mücevherler gibi parıldıyan bunlardı. Doğrusunu söylemek için demeliyiz ki, masallarda olduğu gibi, onlar gecenin güzelliklerine bürünmüşler, uzaklıkları arkalarına bir şal gibi örtünmüşler, ayın ışıklarını saçlarına sürmüşler, gözlerine gölgelerin sürmelerini çekmişler, üstlerine baharın ve suların kokularını sürünmüşlerdi. Göğüslerine karanlıkların menekşelerini takmışlar, tabiatın güzellikleriyle sonsuzlaşmışlar, ve onun gibi ilâhlaşmışlardı. Bu sular, bu mehtap, bu musiki gûya onların süzülmüş bakışları, dağılmış kokuları, hudutsuzlaşmış ruhları ve bizi mâneviyatlarına alan kapıları olmuş gibiydi. Gûya onların hüviyetleri ve ruhları tabiata karışarak muhiti onlar ilâhileştirmişlerdi.

Tekmil bu güzelliklerin en hisli noktaları bu hanımların mehtapta parıldıyan ve biribirlerine yakından veya uzaktan akraba görünen gözleri oluyordu. Uzaklık, mehtap ve musiki bu gözlere sanki yere inmiş ve yerlerde parıldıyanlara karışmış yıldızların kıymetini veriyordu. Aşklar, arzular ve hulyaların; şefkatlar, muhabbetler ve lezzetlerin yuvaları olan müştak, hayran ve mesut, susan fakat taşıdıkları bütün mânaları duyuran bu gözlerin binbir bakışları sanki mehtap ve musikinin erişilmez son hudutlarına benziyordu.

Her zamanki dar mantığımızdan kurtularak sanatın kutsi davetine uyanlar ve onun kendinden geçmiş iklimine erenler içinde ağlama serbestliğine kavuşanlar vardı. Parlak ay ışığı içinde bazı kadınların gözlerden kendilerine daha fazla merha bekler gibi bakan gözlerinde ruhlarının rıldıyan şebnemleri görülürdü, ve parıldı bu göz yaşları ruha en ziyade rikkat v bir tesir membaı olurdu. Zira hayatın r muzda yavaş yavaş hasıl ettiği kör düğ bir türlü çözülmez. Fakat sanat gönülleri yaşlara kadar yumuşatınca onun müsa hasıyle ağlıyanlar bu kör düğümün gevş rek kendiliğinden açıldığını ve tekmil ze lerinin de kendileri hakkında hissetti bir merhamet içinde eridiğini duyarlar.

Herkes kalbini dolduran hüznün ay lığında, o zamana kadar kendi karanlı rında görmiye alışmadığı derinliklerini çiyor; gençler kendilerini aşka nezredi lar; yaşlılar aşkın fermanına uymanın h kını teslim ediyorlar ve ihtiyarlar geçmiş mürlerini hatırlamak zevkine çekilerek a sevgisiz gelecek zamanlarından büyük bir h yır ummuyorlardı. Zira ruhların her güz karşısında duydukları hüzün ve durgun talihimizi daha iyi görmeğe ve hayatımızı ha iyi düşünmeğe yarıyan bir tılısımdır. C lerimizi açar ve biz gûya kendimize yab cıymışız gibi daha tanıyamamış olduğum kendi talihimizi nihayet görmüş, kendi m kadderatımızı nihayet düşünmüş oluruz.

Bütün bu duygularla gelecek sevgil bekliyenler, birden kanlarının kalblerin çekildiğini duyarak, kendisinden evvel, on beliren kayığını veya sandalını tanırlardı. içinde değilse ruhlarında büyük bir çökür olurdu. Acaba niçin gelmemişti? Birden, s ki dünyanın tılısımı bozulmuş gibi mel nafile bir ışığa ve çalgı beyhude seslere nerdi. Veya, kalbimizin helecanları bize h ber verirdi ki uzaktan, sandalın içinde s len gölgelerden biri odur. En hafif bir h ketin kalbimizi yerinden aynatmıya yete Kayıkçıların delâletiyle ona biraz daha y laşır, gizlice onu seyretmiye başlardık.

Ay onun esvaplarını, saçlarını, yüzü ışıkları içinde sararak ve gece gözlerini, d ruşunu, gülümseyişini, bakışlarını son de inceltip derinleştirerek ve musiki ona da halâvetli bir tat, sonuncu bir kuvvet vere onun bize yaptığı sihirli tesiri çoğaltırdı. mindik ki sevdiğimiz harikulâde bir tabia tir. Bir tek nazarının biraz şefkate bürünü zehirli dünyayı bizim için iyilikle doldurm yetişirdi. Yüzüne, gözlerine sürünmüş en h fif bir rüzgâr bile ondan bize sanki bir nefe sanki hususi bir haber ve bir lûtuf gibi lirdi, ve bu minnettarlığımız yerindeydi. ra ona böyle taptığımız dakikalar, aşkın yesinde, hayatta bize nasip olan ebediyet manlarımız oluyordu. Hâtıraları hâlâ g

ümüzü dindar zamanların cennetine erdirmeğe yetiyor.

Sevgili her zaman güzeldir. Her zaman kalbimizin bütün kanını çeker, ve hayalen ona ettiğimiz bütün fedakârlıklar bize az gelir. Fakat sevgilinin uzakta mehtapta suların üstünde titrek bir sandalda görülüşü daha eşsiz ve mukavemet edilmez bir güzelliktedir. Zira arzu safdilâne bir şeydir. Mesafeler, müşkülât, hatta imkânsızlık onu besler. İçimizin bütün hulyaları ve en vuzuhlu bir iman ona feda edilmekte ömrümüzün bile az geleceğine bizi inandırır.

Mazinin uzak bir zamanından beri toplanmış ve bütün hayatımla beslenmiş bu hâtıraları duyurmak istediğim bu kifayetsiz cümlelerimi bir an bırakıp gözlerinizi kendi karanlıklarınıza çevirirseniz orada, hayalinizin mehtabında bir sevgiliyi düşünerek onun kendinize edeceği tesiri duyabilirsiniz. Hafızanızın gecesinde mehtap giyimli bir sevgiliyi tasavvür edin, ve, mümkünse, hatırlayınız. Kimbilir, belki de, yeni doğmuş bir aşk için uzaktan görülen ve garip bir füsun ile üstlerine ışıklar dökülmüş bir su üstündeki sandal kadar muvaffak bir beşik bulunamaz. Kimbilir belki de yer yüzünde kendimize mehtap içinde görülen sevgili kadar tesir edecek bir cazibe belki bulunmaz, bir lisan belki duyulmaz, bir musiki belki olamaz.

O zamanlar Eflâtuni aşklar devriydi. Öyle romantik bir devirdi ki aşkın sevgiliye böyle uzaktan gözlerle kavuşmayı bile kâfi bir saadet sandığı ve bununla iktifa ettiği olabilirdi. Şairlerimiz: «Yetmez mi temaşayı cemâl?..» derlerdi. O zamanlarda aşk velevki edebiyattan uzak kalmış nesillerden miras olsa bile incelmiş, mahrem, edebi ve ah o kadar ki hemen uhrevî bir duygu, âdeta vazgeçişlerden, fedakârlıklardan hasıl olma, belki de günah duygulariyle karışık bir hisli. Yine kaç göç gibi birtakım müşküller, ve birtakım setler vardı ki ruhlarda Boğaziçinin suları kadar kuvvetle devam eden bu hisleri yine Boğaziçinin rıhtımları gibi destekliyor ve tutuyordu.

Eğer bu sahifelerde yalnız hâtıralarımı kaydetmekle iktifa edeceğime nazarî kalmayı bilen bu aşkların tahliline kalkışsam şarklı ve garplı birçok şairlerin bu yolda söylemiş oldukları nice şeyler hatırlayabilirdim. Garp şairlerinden biri bile:

«Je t'aime ingènument, je t'aime pour te voir!»

(Yani: «Seni saffetle seviyorum. Seni yalnız görmek için seviyorum!» gibi birşey) diyor. En meşhur âşıkların çoğu biribirlerinden mahrum kalmış olanlardır.

O zamanlar aşklar bazan o kadar nazarî kalırdı ki böyle dinledikleri musiki denizine dalanların kimbilir kaçı belki bu hisleriyle zevklerinin ve telihlerinin artık en son hudutlarına varmış olurlardı. Zira onlar bütün ömürlerinde belki artık bu gecelerden daha hisli saatler bulacak ve yaşıyacak değillerdi. Kimbilir kaç kalb böyle talihinin zirvesinde

Rusyadaki Türklere dair iki mühim tetkik

Türk dünyasındaki milli, medeni ve siyasî hareketler hakkında, Türkiye müstesna, derli toplu araştırmaların bulunmadığı malûmdur. Hele Rusyada Bolşevik rejimi kurulunca Rusya hudutlarını bütün medeni dünyaya kapattığından içeride olup bitenler hakkında gayet az malûmat alınabiliyordu. Bu sebeptendir ki Rus kütüphaneleri, arşivlerinden istifade imkânı da kalmamış gibi idi. Bilhassa inkılâptan evvel ve sonra cereyan eden hareketleri doğru dürüst öğrenmek için elimizde hemen hemen hiç bir malzeme yoktu. İşte bu bakımdan bir müddet evvel Almanyada intişar eden şu iki mühim eser ayrıca nazarı dikkati celbetmektedir :

Gerhard von Mende'nin «Der nationale Kampt der Russlandtürken. Ein Beitrag zur nationalen Frage in der Sovetunion. Berlin 1936, 1966 SS.» (Rusya Türklerinin millî mücadeleleri. Sovyetler Birliğinde milli meseleye dair bir deneme). V. Mende bu mühim eserinde Rusyadaki muhtelif Türk zümrelerinin XIX. asra kadar olan vaziyetleri ve

◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆

hayal kuruyordu. Fakat hayatının verdiği en güzel rûyasını görerek hayattan vaslını böyle hayalle almış olduğundan gafil kalıyordu. Bilemiyordu ki gûya hakikatin üstünde açılan bu saz ve hânende sesleri, bu mehtap, bu görmekle sevdiği güzellikler talihinin kendisini eriştirdiği en yüksek hayal ve hayat sahalarıydı.

Biz oralara doğru, küçük kayığımızla açılmış, küçücük ölçüler ve ayarlar diyarından kurtularak, varlığın ârızasız, güzelliğin hudutsuz, ve hazzın sonsuz olduğu bir diyara gidiyorduk.

Bu musiki ve hânende sesleriyle bazan sanatın sihri artık geçilmez bir imkânın son hudutlarına varmıştır ve şimdi sonuncu ve en yüksek haddindedir sanılırdı. Ve bir dakika sonra başka bir musiki, başka bir hânende sesi, başka bir şive onu da geçiyor gibi gelirdi. Zira sanatın güzelliği hudutsuz, sonsuzdur.

Mehtap gönüllere hayret veren inceliklerini serdikçe bazan bir nevi büyüye inanılırdı ve şimdi en sonuncu ve en yüksek tesirini gösteriyor sanılırdı. Ve bir dakika sonra başka bir parıldayış güzellikte deminki anı da geçiyor gibi gelirdi. Zira tabiatin güzelliği hudutsuz, sonsuzdur.

Bu yüz, bu gözler bazan insan güzelliğinin sonuncu tekâmülüdür, ve şimdi bize güzelliğin erişilmez bir mucizesini gösteriyor sanılırdı. Ve bir dakika sonra ötede başka bir sandalda başka bir yüz, başka gözler o güzelliği de geçiyor gibi gelirdi. Zira insanın güzelliği hudutsuz, sonsuzdur!

hareketleri hakkında bir tarihçe yaptıktan sonra, XIX uncu yüzyıl ortalarındanberi Avrupalılaşma cereyanının nasıl başladığını tasvir ediyor ve bilhassa Gaspıralı İsmail beyin şahsiyeti ve faaliyeti üzerinde duruyor. Eserin bilhassa yeni ve mühim olan kısmı III. - IV. - V. fasıllarıdır. III. fasıl: Duma (Rus parlâmentosu) zamanında Rusya Türklerinin milli ve siyasi talepleri (1905 - 1917); 1917 şubat inkılâbından sonra Rusya Türkleri arasında bir devlet kurmak teşebbüsleri; V Sovyet Birliğinde Rusya Türklerinin milli mücadeleleri. Burada nakledilen fasıl başlıklarından görüldüğü üzere V. Mende'nin bu mühim eseri, bu sahadaki boşluğu doldurmakta ve Türklük için fevkalâde mühim meselelere temas etmektedir. Zengin bir bibliyografya ve kaynak malzemesini de havi olan bu eserin bir an evvel Türkçeye tercüme edilerek, milliyetçi münevverlerimize sunulması bilhassa yerinde olur. V. Mende'yi bu hizmetinden dolayı içten tebrik etmek bizim için bir borçtur; çünkü bizim yapmamız lâzım gelen bu işi V. Mende birçok zahmet ve fedakârlıklara katlanarak, vücuda getirmiştir.

İkinci mühim tetkik de :

Die Welt des İslams mecmuasında (1941, B. 23, Heft 1/2) çıkan Prof. Dr. G. Jäschke'nin Die Republik Aserbeidschan, Geschichtskalender. (55-70 SS.)

Jäschke'nin adı memleketimizde ötedenberi malûmdur. Onun «Türkiye Cumhuriyeti Vakalar Takvimi» nin kötü ve eksik bir tercümesi Niyazi Recep tarafından yapılmış ve İstanbul Üniversitesi inkılâp enstitüsü — bastıracak başka bir eser olmadığından — neşretmişti. Jäschke'nin «Azerbaycan Cümhuriyeti. Tarih Takvimi» isminden de görüldüğü üzere bizde gayet az bilinen kardeş Azerbaycanın 1912 yılı 28 mayısından itibaren (Millî Azerbaycan Cumhuriyetinin ilân günü) 1920 yılı 27 nisan günü Bolşeviklerin Bakûyu işgallerile son bulan millî Azerbaycan hükûmetinin icraatının tarihçesi günü gününe nakledilmiştir. Bu münasebetle vakalara dair büyük gazetelerdeki makaleler, muhtelif hükûmetlerin kararları; müracaat kaynakları da zikredilmektedir. Bu itibarla da Jäschke'nin mezkûr yazısı çok faydalı ve kıymetlidir. Bundan dolayı «Azerbaycan Cümhuriyeti. Tarih Takvimi» nin de salâhiyetli bir kalem tarafından Türkçeye çevrilmesi ve geniş münevver Türk kütlesine tanıtılması elbette yerindedir. Millî tarihimizi bu gibi faydalı yazıları ile sık sık zenginleştiren Prof. Jäschke'yi ayrıca tebrik eder ve şükran borçlarımızı bildiririz.

Dr. A. N. K.

Tefrika No. 32

Yazan : **Yusuf Ziya ORTAÇ**

Yüzüne bakıyorum: Bir ilâh güzelliği var. O konuşurken, başka bir şey duyamaz ve göremezsiniz. Ses, renk, ışık ve musikidir.

Dün akşam, ben ona bütün kalbimi açtım: Baba evimden Kanlıcadaki yalıya kadar. Bu mavi karanlık içinde, babam, sapsarı hayalile ölüm döşeğine bir daha uzandı. Annem, beş vakit secdenin ağarttığı alnı ile bize uzaktan gülümsedi ve yengemin acuze başı, Şehnazın fildişi profili bu gurbet çocuğunu, hayallerile birer birer ziyaret ettiler.

Sonra, ben onun aşklarını dinledim. Fakat bunlar, dünya edebiyatının kaybettiği yazılmamış şaheserlerdi!

Gece, onun anlattığı, hayal kadar güzel sevgilileri düşünerek odama dönerken, kendi maceralarımın toy utancı içindeydim.

***

Bugün, mektebin kapıcısı, bana, sahibini zarfından tanıdığım bir mektup verdi. Mahallemizin topal postacısından aldığım ilk mektup bile beni bu kadar şaşırtmamıştır.

Zarf, kâğıdın mesamatına sinmiş o mahrem koku ile, Şehnazdan bir parçaydı.

Okumak için, pencerelerin gözlerinden bile uzak olmak istedim.

Bahçede, büyük çınarın altında, titreyen parmaklarımla mektubu açarken, sanıyorum ki, bu zarfın içinden, ince, dalgın gülüşile o çıkıverecek!

Mektup, ne kadar sade, rahat başlıyordu:

«Nihat...»

Demek, bir gün, annesinin koluna takılıp, beni nekahet günlerimin tatlı hüznü içinde yalnız bırakan o değilmiş!

«İzmite gelmek için, eşyalarımı hazırlamış, mektubunu bekliyorum.»

Zil seslerine, merdivenlerde koşan ayak sesleri karıştı.

Mektup avucumda, postahaneye, hayır, telgrafhaneye koşuyorum.

***

Şehrin hemen yakınındaki yeşil bir sırtta, üç odalı bir köy evinin üst katını kiraladım. Arkasında, tahta çıkrıklı kuyusile büyük bir bahçe; önünde, yer yer sazlar boy atmış bir bataklık var. Ev sahibi, gözleri, kaşlarının gölgesinde pusu kurmuş, toprak yüzlü, katı sesli, otuz beşlik bir adam. Tütün deposunda bekçi imiş. Karısı, siyah yeldirmeli, beyaz baş örtülü, güdük parmaklarında kınaları aşınmış, gençliği yalnız gözlerinde parlıyan, yanık derili bir köylü kadın.

Pazarlığı saçlı Kemal yaptı: Ayda iki buçuk mecidiye vereceğim.

Yamaçta, altın derileri beyaz menevişli inekler otluyor.

— Süt bulunur mu? diyorum.

Kadın cevap veriyor:

— Çoook.. Yoğurt ta var, yağ da var!

Sazların arasından mavi helezonlarla tüten sinekleri gösteriyorum:

— Bunlar fena işte...

Ev sahibi, yüzüme bakmadan cevap veriyor:

— Efendi, burada ekmeksiz yaşanır, sulfatasız yaşanmaz!

Yerde, eczane kavanozundan düşmüş gibi, şiş karınlı, iskelet başlı çocuklar emekliyor.

— Belli, diyorum.

Topuklarımız ıslak ve yağlı toprağa gömüle gömüle inerken, bütün kapılardan, bütün çitlerden, komşu kadınların tek gözleri bakıyordu.

***

Yatakta uyku tutmuyor. Telgrafımın cevabını, böyle kaç gece sabahlara kadar bekliyeceğim? Yarın dersim var. Elimdeki kitabın hâlâ ilk sahifesindeyim. Tekrar tekrar okuduğum satırlar, karınca sürüsü kadar mânasız.

Tavandaki bütün çivileri saydım: Üç yüz yetmiş iki tane.

Şimdi, oda kapısının esmer tahtasında, budak gözlerle bana bakan yarı hayvan, yarı şeytan yüzler görüyorum.

İçimden, cinnet, soğuk bir gece rüzgârı gibi geçiyor.

Dışarıda, beyaz kulenin saati yine vurdu. Bu cehennem gözlü hortlaktan korkuyorum.

Çocukluğumun bütün vehimleri şimdi bu odada: Akşamın alaca karanlığı içinde, sesi bütün mahalleyi ürperten uzun boylu, kara sakallı, meşin kırbalı sebilci.. Komşunun tekin olmıyan siyah kedisi.. Bir gece, sabah namazına giderken incir ağacının dibinde Hacı Raşit efendinin karşısına çıkan yeşil cübbeli, beyaz sakallı cüce...

Sesim boğazımda kuruyor.

***

Sabahleyin, mandolin sesile uyandım. Bu, bitişik komşunun kızıdır: Kısa boylu, tıkız, sımsıkı bir şey. Bizim tarih muallimi ondan ders alır.

Başımı kaldırıp bakıyorum: Havayine çisentili bugün. Kenarları güneşli bulutlar, sıra dağlar arasından öbe öbek geçiyor.

Düşünüyorum: Anneme, Şehnazın geldiğini nasıl haber vermeli?

Annem bu gurbet acısına, benim ondan ayrılmamın sevincile katlanmıştı.

Ya şimdi?

Bir akşam, İstanbul treninden, yüzü kalın peçeli, çarşafının siyah pelerinleri altından parmak uçları bile görünmiyen bir yolcunun indiğini görür gibi oluyorum.

İçimdeki büyük hasret bile bu razı değil!

Kulenin saati, mektep vaktinin yaklaştığını haber veriyor.

Büneş açtı, yalnız mandolin yağmuru devam ediyor.

Giyiniyorum.

***

— Arkası var —

Seçme, Güzel Şiirler

İstiklâl uğruna

Harp Okulumuzun sayın komutanı Kur. Alb. Mustafa EREME
ithaf

Ne Avrupa, Afrika, ne Hindistan, ne de Çin,
Gözlerimde tutuşan, meşaledir koşturan...
Her karanlık, günümde yanıyor için, için..
Ruhumu tütsülüyen bu ateştir coşturan...

Dağları perçinledim, atıldım bin bir koldan,
Zafer türkülerimle asırları ekledim..
Yüceleşen ırkımın, geçtiği şanlı yoldan,
Savaş çiçeklerimle mabedimi bekledim...

Kanımı toprağıma, içirdim doya, doya...
Kemiklerimi attım; ülkeme temel diye...
Anıtımı nakşettim, dağ, taşı oya, oya,
Sancağıma sarıldım, göklere emel diye...

Volkan gibi kükrerim, ben Atamın oğluyum..
Damarımda kaynıyor, köpürtüyor kanımı..
Çekersem kılıcımı, ateş, barut doluyum,
Helâl olsun yurduma, bağışladım canımı...

Kahraman ordum için; hep gönüller birleşir.
Dolamaz göklerime, yabancı bir tek uçak!
Yediden yetmişine Türk ulusu devleşir.
Çelik kanadımızla taşarız bucak, bucak..

Fırtına kasırgalar, yaratırız bir baştan
Yakarız dünyayı biz, ay-yıldızın uğruna!
Sor tarihe anlatsın, dökülsün küçük yaştan,
Neler yaptık, yaparız; bir İstiklâl uğruna!

Yazan: Recep Hayri BİLEMEDİK

Ağlama garip (*)

Bir şikârın gözlerine vuruldum.
Asker oldum ben yârimden ayrıldım
Melek sandım gördüm onu eridim
Dilden dile destan oldum duyuldum.
Ağlama garip ciğerim delik
Dokunma sineme her yanım ezik.
Esen rüzgâr selâm getir o yardan
Gözüm yolda öksüz kalan sılamdan
Var hatırını sual eyle ne olur
Düşte gördüm geçti gitti yanımdan.
Ağlama garip ciğerim delik
Dokunma sineme her yanım ezik.
Yine akşam oldu her yer kararda
Bir zamanlar o da beni ararda
Bahçelerde melûl, melûl gezerken
Ateşlenmiş gözlerile bakardı.
Ağlama garip ciğerim delik
Dokunma sineme her yanım ezik.

Mustafa KUZDERE

(*) Bunu yazan, Türk ordusunda örneklerine çok rasgeldiğimiz coşkun yürekli saz şairi erlerden Mustafa Kuzderedir.

Gurbet mektubu

Gözlerim dolu, dolu,
Kaybettim sağı solu,
Göründü gurbet yolu,
İstanbulmuş bana ne?

Yollar düz gider, döner,
Bir damla yaş her fener,
Gözümde yanar, söner:
Senin hayalin yine!

Düşdüm gurbet yoluna,
Sen dua et oğluna!
Hak acısın kuluna:
Dayanamıyom anne!

Ahmet MALAÇ

Şair Emin Bülent

(9 uncu sahifeden devam)

— Lüleburgaz.. Lüleburgaz... Lüleburgaz-harbediyoruz..

Bu belki de Balkan Harbindeki hâtıra- o sırada sönmek üzere bulunan hafızının içinden geçmiş olmasından ileri gedu.

Emin Bülendin ölümü onu tekrar tanıtve tekrar sevdirdi. Onun o kadar unutmıya çalıştığı adını tekrar aramıza yaydı.

kaç parçadan ibaret olsa da şiirleriile lblerimizde silinmiyecek bir iz bıraktığını erdi.

Emin Bülent, bu inziva köşesinde sanatla uğraşmıyor muydu? Bir gün, ortaya yepbir yığın eserle çıkmak istemiyor muy-

Metrukâtının içinde üzerinde çalışılmış manzumelere tesadüf etmiyoruz. Fakat muhakkak ki kafasında hazırladığı bir şeyler vardı. Eski elektrik şirketinin feshinden evvel, onu Yusuf Ziya ile ziyarete gitmiştik. Bizi mutat nezaketi ile kabul etti. Edebiyattan bahsetmiye başladık. Yeni şiirleri olup olmadığını sorduk. Pek sıkılarak bize bazı manzumelerinden parçalar okudu. Bunlar yepyeni, son derece güzel mısralardı. Bizi âdeta büyülemişti. (Aydabir) mecmuasında kendisinden bahsetmek üzere bu mısraları yazmamıza müsaade etmesini rica ettik. O kadar mahcup oldu, ve o kadar ısrar etti ki vaz geçmeğe mecbur olduk. Yazık ki, şimdi bunları hatırlayamıyorum. Ondan arta kalan, yalnız bir zarfın üstüne kurşun kalemile çizilmiş şu mısralardır:

Türküm ben oğul, sor beni sen Tanrıdağından,
Bağrımda yanan hangi ateş, hangi Yavuz kan?

Heybetli denizler gibi coşmuş büyük ordu,
Yetmiş yedi serdar yedi koldan yürüyordu.

Dur, şöyle kulak ver, yine seslendi Doğan bey,
Dağlar yine ses verdi, cıvar inledi: lebbey!

Bak, dinle şu Bozkırları boşluktaki hey hey:
Derya gibi bir şey.. Ebediyet gibi bir şey...

İşte Emin Bülendin bütün edebi metrûkâtı.. Onun sesini tekrar bize duyuran şu bir kaç mısra... Fakat ne çıkar:

Baki kalan bu kubbede hoş bir sada imiş!

Orhan Seyfi ORHON